

H V D L

1 5 6 5

8
10

C. e. 65

v

einzelne 00
(cl 1786)

A,

II 2 r 66

~~2 N. 66~~

CATONIS
DISTICHA MORALIA,
CVM SCHOLIIS
AVCTIS ERASMI
ROTERODAMI.

APOPHTHEGMATA
GRAECIAE SAPIENTVM
interprete Erasmo.

EADEM PER AVSONIVM
cum scholijs Erasmi.

MIMI PVBLIANI CVM EIVSDEM
scholijs auctis recogniti.

INSTITVTVM HOMINIS CHRIS-
tiani carmine per eundem Erasmus
Roterodamum.

ISOCRATIS PARAENESIS AD DE-
monicum, denuo cum Graecis collata, per
Erasmus Roterodamum.

*A mendis pluribus, quibus scate-
bant, uendicata.*

M V L H V S I I
Excudebat Georgius Hantzsch, Anno
M. D. LXXI.

ERASMVS ROTERO
DAMVS, M. IOHANNI NEVIO HON
discotano, Lilianorum apud inclytum Louanium
Gymnasiarchæ, S. D.

DISTICHA Moralia vulgò Catonis inscripta titulo, Neui Theologorum decus, primum diligenter à mendis repurgauimus, collata Planulis interpretatione, tametsi Græculus ille Romani carminis sententiam sepe numero non assequitur. Adiunximus & scholia perbreuia quidem illa, sed aliquantò commotiora, ni fallor, ijs commentarijs, quibus duo quidam opusculum hoc contaminauerant, quorū alter insulsiſſimè rhetoricatur, homo ipsa infantior infantia, alter ineptiſſimè philosophatur, uterq; οὐδ' ἔπειτα πρὸς ἑπὶ loquitur. Porro cuius autoris sit hoc opus, & utrum unius, an plurium, non admodū referre puto. Catonis ob id tantū arbitror dici, quòd sententias habeat Catone dignas. Adiecimus his Mimos Publilianos falsò inscriptos Senecæ prouerbia, atq; his quoq; castigatis (offendimus enim deprauatissimos) adscripsimus breuissima scholia reiectis ijs, quæ perperā erant admixta ex aliorū libris, tum appositis aliquot ex Auli Gellij notis, & Senecæ controuersijs. Sed interim clamabit uilitigator aliquis. Hui Theologū in tam friuolis uersari nugis (Primū ego nibi! fastidientū ducō, quantumuis humile, quod ad bonas pertineat literas, nedum hosce uersus tanta Romani sermonis mundicie, tāq; ad bonos mores cōducibiles. Quanquā cur me pudeat in hoc genere pauculas horas collocare, in quo non pauci scriptores Græci, non mediocri

diocri cum laudē sunt uersati? Nam extant & hodiē Theophrasti, Socratis, Phocylidis, & Pythagoræ præcepta, non abs re aurea dicta. Deniq; si mihi indecorum esse uolunt, emendasse hæc tam humilia & explanasse, multò fortius erit, eadem & deprauata fuisse, & (quod ex ipsorum liquet commentarijs) ista tam puerilia non intellecta fuisse abs ijs uiris, qui se nihil nescire putāt. Nam Publij Mimios quis contemnat? quos Aulus Gellius lepidissimos, Seneca disertissimos uocat cuiusq; sententias (ut idem testatur) non piguit summos etiam Rhetores æmulari. Addidimus & septem Sapientū celebria dicta, & hominis Christiani institutum, quod nos carmine dilucido magis, quam elaborato sumus interpretati, conscriptum antea sermone Britannico, à Ioanne Coletto, quo uiro non aliū habet meam quidem sententia, florentissimum Anglorum imperium uel magis pium, uel qui CHRISTVM uerius sapiat. Hoc quicquid est laboris, tibi nuncupandum duximus mi Neui ornatissime, simul ut habeas, quod tuis prælegi cures alumnis quos nulla neq; morum literarum neq; barbarie finis infici, simul ut hoc qualecunq; monumentum non sinat nostram necessitudinem intermori. Non me clam est, quam sit hoc plus, quam leuidense munusculum, impar magnitudini tuæ, qui cum eruditione rara tum moribus non minus integris, quam festiuis, & ornas ornatissimum Theologorum ordinem, & illustrissimam Louaniensium Sbcolam illustras. Verum confidebam fore, ut optimo uiro libellū, quantumuis pusillum, ipsa commendaret utilitas. Bene uale, Louanij. Anno 1514. Calend: Augusti.

A 4

LIBEL

LIBELLVS ELEGANTISSIMVS,

QVI INSCRIBITVR CATO, DE
*preceptis uitæ communis, Erasmo
Roterodamo castigatore
& interprete.*

CV M animaduertentem, quàm plurimos homines
grauiter errare in uia morum, succurrendum & con-
sulendum eorum opinioni fore existimaui, maximè, ut
gloriosè uiuerent, & honorem contingerent. Nunc te fili
charissime docebo, quo pacto mores animi tui componas.
Igitur precepta mea ita legas, ut intelligas. Legere enim
& non intelligere, negligere est.

Itaq; Deo supplica, Parentes ama
Prima pietas est in Deum. Proxima in parentes.
Cognatos cole.

Tertia in reliquos cognatos. Supplicamus Deo sacri-
ficijs. Amamus parentes, dum obseruamus & obsequimur.
Colimus cognatos officijs & consuetudine uitæ.

Magistrum metue.

Olim dabatur ingenuis pueris Pædagogus, quem uere-
rentur, hunc magistrum uocat. Et animaduerte uerborum
propriètatem Deo supplicandum est. Parentes amandi,
Cognati colendi, Magister metuendus, quippe seruus ple-
runq; iuxta ueterum consuetudinem.

Datum serua.

Quod

LIBER PRIMVS.

Quod tuæ creditum est fidei, id serua uelut depositum.

Foro te para.

Id est, his artibus te exerceas, ut possis in foro uersari, hoc est, in causis agendis. Nam hic erat olim primus gradus ad honores summos. Legi in quibusdam uetustissimis codicibus: Foro pare, id est, Accommoda te rebus presentibus, quemadmodum dicimus, uti foro. Cum hoc interpretamento consentit Græcus Planudes, neq; dubium est, quin hæc sit germana lectio.

Cum bonis ambula.

Cum optimis habeto consuetudinem. Nam primum talem te iudicabunt, cum quibus conspexerint te consuetudinem agere, deinde bonorum conuictu redderis melior.

Ad consilium ne accesseris, antequam voceris.

Ne ingeras te ipsum alienis negocijs, sed accersitus accedas.

Mundus esto.

Id est, neq; sordidus, neq; luxuriosus, sed eleganti mundicie.

Saluta libenter.

Conciliat enim ea comitas & affabilitas multorum beneuolentiam, & alit partam.

Maiori cede.

Id est, noli certare cum potentioribus.

Minori parce.

Id est, noli seuire in eos, qui sunt inferiores, sed illis concede nonnihil.

Rem tuam custodi.

A 3

Ne

LIBER PRIMVS.

Ne profundas temerè facultates tuas, ne uel turpiter
egeas, uel turpius rem pares.

Verecundiam serua.

Id est, serua te incontaminatum ac purum ab inquinam
entis libidinum. Castum enim uerecundum dicitur. Est
autem etatis flos his periculis obnoxius.

Diligentiam adhibe.

Cura in omni re plurimum ualet. Negligentia semper
comitem habet infelicitatem.

Libros lege.

Nam ex his citò discitur, quod longo usu uitæ uix assequi
queas.

Quos legeris memento.

Nam quidam onerant se lectione, alia super alia ingeren
tes, neq; quicquam insculpunt memoriæ

Familiam cura.

Domestica negocia tibi curanda sunt, non aliena.

Blandus esto.

Id est, comis in congressu.

Iraisci abs re noli.

Non sis morosus. Nam omninò non commoueri, stipiti
us est potius, quam hominis.

Neminem irriferis.

Est enim argumentum arrogantis stulticiæ.

Vel miserum ne irriferis.

Si enim quidam codices habent, hoc est, animi uicia
videri merentur, calamitas misericordiam meretur potius
quam uasum.

Mutu

CATONIS.

Mutuuum dato. Cui des uideto.

Est quidem aliquandó danda pecunia mutuo, sed non
quibus libet, sed reddituris bona fide, & dignis officio.
Deniq; aliquibus non graueris & dono dare.

Iudicio adesto.

Adsint aduocati, & id erat olim officium præcipuum
in amico, adesse in iudicijs.

Conuiuare raró.

Sæpius uocare ad conuiuium, exhaurit substantiam,
sæpius ire ad conuiuium sordidum est. At rarius utrumq;
facere, humanitatis est.

Quod satis est dormi.

Hoc est, non ad uoluptatem, sed necessitatem na-
ture.

Iusiurandum serua.

Non est temerè iurandum, quod autem iuraueris, præ-
standum est, nisi scelus sit, quod iuraris.

Vino te tempera.

Esto moderatus in uino, uel abstine à uino. Nam ado-
lescenti dare uinum, est oleum igni addere.

Pugna pro patria.

Pugnandum est non pro quauis re, sed pro defensione
patriæ. Nam Carum more, mercede pugnare turpissim-
um est, & plus quàm gladiatorium,

Nil temerè credideris.

Id est, ne facilis sis ad credendum quæuis, quæ dicuntur.

Tu te consule.

A teipso pete consilium, qui te, tuaq; optimè nosti.

A †

Amē

LIBER PRIMVS.

Aut tuto consule.

Id est, caue à consilijs periculosis, tuta consilia sequere. Nam duplex est lectio.

Meretricem fuge. Literas disce.

Aetas enim prima studio literarum optimè coercetur. à scortis.

Nil mentiri debes.

Turpe in puero ingenuo omne mendacium.

Bonis benefacito.

Beneficia non sunt conferenda, nisi in bonos, alioqui peñt.

Maledicus ne esto.

Id est, à conuicijs tempera, neq; carpas uitam alicuius.

Existimationem retine.

Bonam famam tuere, ne perdas, perit enim facile, et non facile sarcitur.

Aequum iudica.

Id est, non ad lucrum aut gratiã, sed ad regulã equitatis.

Parentes patientia vince.

Ferendi sunt parentes etiam iniquiores.

Beneficij accepti memor esto.

Nam dati pulchrũ est obliuisci. Accepti meminisse decet.

Ad Prætorium statò. Consultus esto.

Multa enim discuntur in agendis causis, id est, Calleas scientiam & morem iuris, ut possis amicis opitulari.

Vtere virtute.

Non uiribus neq; dolo.

Iracundiam tempera.

Antè

CATONIS.

Ante monuit non esse irascendum sine causa. Nunc ad-
monet, iustam iram moderantem esse.

Trocho lude. Aleas fuge.

Trochus conuenit pueris. Alea infamis erat & apud
Gentiles. Nunc principum Christianorum lusus est, imò
quorundam etiam Sacerdotum deliciae.

Nihil ex arbitrio virium feceris.

Tyrannicum enim est, respicere quantum possis, non
quantum liceat.

Minorem te ne contempseris.

Ne fastidias inferiorem te, quod est elati, non cordati.

Aliena concupiscere noli.

Esto contentus tuis.

Coniugem ama.

Vt omnium fortunarum sociam.

Liberos erudi.

Filios castiga & institue.

Patere legem, quam ipse tuleris.

Quam conditionem praescribis alijs, eadem utere ipse
in alios.

Pauca in conuiuio loquere.

Vt sit alijs etiam loquendi locus.

Illud stude, quod iustum est.

Quod turpe factu est, id ne affectes.

Amorem libenter ferto.

Odium omnibus modis fugiendum est. Amor ample-
ctendus, etiamsi quis parum dignus est, qui redametur, tam-
men amari te patere.

A S

Disticha

LIBER PRIMVS.

DISTICHA DICTA CATONIS.

SI Deus est animus, nobis vt carmina dicunt,
Hic tibi præcipue sit pura mente colendus.

Vulgus existimabat, Deum placari uictimis pecudum,
rebusq; corporis. Verum cum Deus sit animus, hoc est,
mens non corpus, Et consentaneum est, simile gaudere si-
mili, nimirum potissimum colendus est puritate mentis.
Quin hodie uulgus Christianorum corporeis quibusdam
ceremonijs colit Deum, cum gratissimus cultus sit animi
pietas. Tales enim adoratores querit Pater, qui in spiri-
tu adorent, cum ipse sit spiritus. Nulla gratior pietas Di-
uis, quam si uitam illorum imiteris, hoc est, tolerantiam,
mansuetudinem, castimoniam. Atqui hæc animi sunt. Ani-
mus est Deus, fac quantum potes, à corpore te abducas, &
ad illum quantum potes accedas, & gratissimum immo-
laris sacrificium. Pura) Nam uulgus lotis manibus ac pe-
dibus ad sacrum accedebat, tu mentem purga, huius sordes
Deum offendunt, qui uidet ea, quæ sunt in animo, non in
corpore. Si Deus) Si, hic non dubitantis est, sed ratiocina-
nantis. Vt carmina) Nam Virg. in 6. Deum spiritum &
mentem uocat. Præcipue) Vt intelligas non damnari cultu-
tum corporalem, sed hunc tamen nempe animi, esse Deo
gratissimum.

Plus vigila semper, nec somno deditus esto,
Nam diuturna quies, vitijs alimenta ministrat.

Sensus

CATONIS.

Sensus est, cum uita uigilia sit, iuxta Plinium, canendum est, ne maximam uitae partem somno perdamus, praesertim, cum e somnolentia uitia multa nascantur, & corporis & animi.

Virtutem primam esse puta compefcere linguam,
Proximus ille Deo, qui scit ratione tacere.

Prima, id est, summa maximaq; uirtus est, moderari linguam, ne quid temere loquaris. Deus enim qui sapientissimus est, raro loquitur, & non nisi necessaria, cum nihil non uideat, nihil non intelligat. Ita proximus est Deo, qui sapienter & animi iudicio nouit tacere.

Sperne repugnando tibi tu contrarius esse,
Conueniet nulli, qui secum dissidet ipse.

Qui secum ipse pugnat, nec sibi constat, hic cum alijs conuenire non potest, hoc est, qui moribus est inaequalibus, nec ulli certae uitae instituto addictus, is non est aptus ad aliorum consuetudinem.

Si vitam inspicias hominum, si deniq; mores,
Dum culpent alios, nemo sine crimine uiuit.

Mortales aliorum notant uitia, sua nemo uidet, cum nullus uicijs careat, si quis proprius uitam ac mores excutiat.

Quae nocitura tenes, quamuis sint cara relinque,
Utilitas opibus praeponi tempore debet.

Aliquoties expedit, in loco res charissimas abijcere,
si periculum adferant, ueluti gemmas & aurum, quae
uita

CATONIS.

vita sit in tuto, aut uoluptates, quò ueletudini cōsulamus.
Non enim uoluptas spectari debet, sed utilitas.

Constans & lenis, ut res exoptulat, esto.

Temporibus mores sapiens sine crimine mutat,

Pro tempore licet alios atq; alios mores sumere, ut
modò grauis sis, modò lenis, hoc est, placidus ac remissus,
pro re, proq; loco. Vide, num legendū sit leuis, pro lenis,
quod magis respondet ad constans, ut sit sensus, aliquan-
dò persisteneum in sententia, aliquandò mutandum con-
siliū pro tempore.

Porrò uersus constabit, si legas: Constans & leuis, ut
res cunq; exoptulat, esto. Neq; dubitem affirmare hanc
germanam esse lectionem. Tametsi Planudes priorem se-
quitur sententiam, quippe qui uertit in hunc modum:

Εμβριθὲς ἔσοικαι πρᾶνς ὡς γὰρ τὰ πρᾶγματα ἀπαι-

Id est, seuerus esto ac placidus, pro ut res postulant: (τῆ.

Nil temerè uxori de seruis crede querenti,

Sæpe etenim mulier quem coniunx diligit, odit

Nihil uxoribus sermè tam peculiare est, nisi ut mari-
tos instigent in seruos. Vnde monet, ne temerè fidem ha-
beant huiusmodi querelis.

Cūq; mones aliquem, nec se uelit ipse moneri.

Si tibi sit charus, noli desistere cœptis.

Non satis est leniter admonere peccantem amicum,
urgendum est, insistendum, ut uel improbitate uincas, s̄
quid erit, quod ad famam illius, aut salutem pertineat.

Contra verbosos noli contendere verbis,

Sermo

LIBER PRIMVS.

Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis.

Si cum cordatis agas non est opus multis uerbis. Si cum stulto, frustra contendis, propterea quod stultitia uerbosissima sit.

Dilige sic alios, ut sis tibi charus amicus,
Sic bonus esto bonis, ne te mala damna sequantur.

Sic amicus utere, ut ipse tibi sis proximus, Sic alijs benefac, ne tibi ipsi noceas. In priori uersu, est uenusta redditiō similitum, in dilige & amicus, in secundo contrariorum, bonus & mala.

Rumores fuge, ne incipias nouus autor haberi,
Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.

Ne quid in uulgus sparseris, propterea quod rumor sepe numero in caput eius recidit, a quo profectus est. Si rumor nihil habet periculi, tamen nihil nocet siluisse, si quid habet, nocet locutum esse.

Rem tibi promissam, certò promittere noli.
Rara fides ideo, quia multi multa loquuntur.

Noli certò promittere cuiquam alieni promissi fiduciam, Quod in te situm est, prestare potes, alienam fidem prestare non potes. Et uulgus hominum ad pollicendum facillimum, prestando sepe fallit.

Cum quis te laudet, iudex tuus esse memento,
Plus alijs de te, quam tu tibi credere noli.

Noli te ipsum aestimare aliorū laudatione, sed tua ipsius cōscientia. Te ipsum interroga qualis sis, & si animus tibi respon-

LIBER PRIMVS.

responderit, te longè alium esse, quàm hic aut ille te
fecit, magis credere debes tibi ipsi, cui nocior es, quàm
alijs.

Officium alterius multis narrare memento,
Atq; alijs cum tu benefeceris, ipse fileto.

Beneficij accepti meminisse oportet, obliuisci dati.
Qui dat beneficium, eius est dissimulare, se dedisse, ne com-
memorando uideatur exprobare. Eius qui accepit, est
passim prædicare, ne uideatur ingratus & immemor.

Multorum cum facta senex & dicta recenses,
Fac tibi succurrant, iuuenis quæ feceris ipse.

Senes qui multa uiderunt & audierunt, multorum die-
ta factaq; solent referre. Sed curandum est, ut ita nos
geramus in iuuentute, ut in senectute succurrat nobis, non
solum quid alijs rectè dixerint ac fecerint, uerum etiam
quid nos ipsi.

Ne cures, si quis tacito sermone loquatur,
Conscijs ipse sibi, de se putat omnia dici.

Cum uideris quosdam inter se secretò colloqui, ne sta-
tim suspicaris, eos malè de te loqui. Nam id signum est ho-
minis malè sibi conscij.

Cum fueris felix quæ sunt aduersa, caueto.
Non eodem cursu respondent vltima primis.

In rebus secundis, ne quid accidat aduersi cauendum
est. Solet enim fortuna sæpius uerti in aduersam, & letis
imitijs addere tristem exitum. Ergo cum res secunde sunt
maximè, tum maximè meditandum est, quo pacto aduer-
sam fortunam feras. Ne si inexpectata uenerit, & impro-
uisum te oppresserit calamitas, succumbas

Cum

CATONIS.

Cum dubia & fragilis sit nobis vita tributa,
In mortem alterius spem tu tibi ponere noli.

Legendum est hoc hæretipedis, & qui testamentis in-
biant. Fit enim sæpenuero, ut qui mortem alterius ex-
pectabat, prior ipse moriatur, etiamsi iunior, aut robusti-
or fuerit. Nam ipsa hominis uita fragilis & incerta est,
& quouis casu abrumpitur.

Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus,
Accipito placidè, plenè & laudare memento.

Munera sunt æstimanda non suo precio, sed animo do-
nantis. Ita legimus, summos Principes aquam caua mania
haustam, & malum oblatum summa cum alacritate, per-
inde ut maximum munus accepisse. Accipito placidè, ala-
cri uultu, ut ostendas tibi gratum esse. Et plenè, id est, non
malignè, sed candidè, ut præ te feras, pro exiguo munere
te multum debere.

Infantem nudum cum te natura crearit,
Paupertatis onus patienter ferre memento.

Cum nos natura nudos produxerit, satis intelligere
possumus diuitias alienas esse, ueq; secundum hominis na-
turam. Si membrum perdis, est fortasse quod doleas, aliquid
tibi decessit: Sin opes auferuntur, aut non contingunt, noli
ualdè cruciari. Siquidem in his quæ uerè sunt hominis, ni-
hilo plus habent Reges, quam tu pauper, uis scire quid
uerè sit tuum, Cogita quid habueris, cum nascereris.

Nil timeas illam quæ uitæ est vltima finis,
Qui mortem metuit, quod uiuit, perdit idipsum.

Qui

CATONIS

Qui mortem timet, non solum non effugit mortem, sed
in super hoc ipsum uitæ quod datur, perdit. Nam anxie
uiuere, non est uiuere.

Si tibi pro meritis nemo respondet amicus,
Inculcare Deum noli, sed te ipse coerce.

Nihil acerbius, quam amicus ingratus. Quod tamen
si acciderit, non est imputandum Deo, tanquam illius ac-
ciderit culpa, Quin potius te ipsum coerce, ne denuo bene-
facias ingratis. Quidam enim, si benefacientibus fortuna
non respondet, Superos incusant, dicentes, eos non habere
rationem recte factorum, cum eius acciderit culpa, qui
sine delectu contulit beneficium.

Ne tibi quid desit, quæsitis utere parcè
Utq; quod est serues, semper tibi deesse putato.

Ut ere parcè, id est, modicè non profusè. Quæsitis, id
est, partis. Et ut serues, quod habes, semper imaginare tibi
deesse, ut semper aliquid addas. Sera autem ut (inquit
Hesiodus) in fundo parsimonia est.

Quod præstare potes ne bis promiseris ulli,
Ne sis ventosus, dum vis Urbanus haberi.

Quod non possis efficere, ne semel quidè est promittenda
duum, ne temerè facias. Porro quod præstare possis, id iterum
atq; iterum promittere iactantiæ est, non humanitatis.
Molesta est uerbosa promissio, molestior exprobratio.

Qui simulat verbis, nec corde est fidus amicus,
Tu quoq; fac simile, sic ars deluditur arte.

Erga eum, qui fucō utitur, tu item contra utere fucō,
O iuxta

CATONIS.

Ignotum tibi nolito præponere notis,
Cognita iudicio constant, incognita casu.

Ne facile commutes nota cum ignotis, puta amicum uel rem, uel uitæ genus. Notis enim commodius uteris, de quibus iudicare potes. Quæ si bona sunt, rectius uteris, sin mala, facilius tolerabis. Quandoquidem iuxta Plautum: Nota mala, mala non sunt. Ignota uero cuiusmodi futura sint, intertum est, Fit autem sæpenumero, ut quæ in expetendo putaris prima, in experiendo repudies.

Cum dubia incertis uersetur uita periculis,
Pro lucro tibi pone diem, quicumq; laboras.

Planudes Græcus legit incertis, ut sint duæ dictiones. Sic enim uertit:

Τὸ βίον ἀμφιβόλον φανεροῖς ἐπὶ τῆς μακροῦ ὄντος
πᾶς μοχθῶν πρὸς κέρδος κέρδος ὅπερ ζῆσιν ἢ γῆ.

Cum igitur uita per se incerta, uersetur in periculis incertis, unumquemq; uitæ diem in lucro deputa, unusquisq; enim dies poterat esse ultimus, & incertum erat, an tibi contingeret. Ergo in tot uitæ periculis, quicumq; dies non eripitur, is in lucro est imputandus. Quicumq; laboras, id est, quicumq; sollicitus es, & angeris huius uitæ malis. Tametsi, ut dixi, non ignoro Planudem secus exposuisse, sed non est sententia, illum per omnia sequi. Nam mihi magis probatur, ut legamus incertis, unica dictione, ad hunc modum. Cum uita dubia uersetur, id est, iactetur, Incertis periculis, id est, casibus. Nam pericula hoc minus à nobis uitari possunt, quod

LIBER PRIMVS.

quòd incerta sunt. Vitasti naufragium, non uitasti rui=
nam, uitasti bellum, incidis in latrones, uitasti pestem, mor=
deris à uipera. Mille periculis obnoxia est hominis uita,
atq; his quidem incertis, & ob id ineuitabilibus.

Vincere cum possis, interdum cede sodali,
Obsequio quoniam dulces retinentur amici.

Nibil hoc Disticho elegantius fingi potuit, Obsecun=
dandum aliquoties amicis, & de duo iure concedendum,
siquidem ea facilitas & morigeratio retinet amicos in
amicitia. Contrá quidam dum obstinatè rixantur de lana
caprina, malunt amicitiam rescindere, quàm ulla in re ob=
sequi animo amici.

Ne dubites cum magna petas, impendere parua,
His etenim rebus coniungit Gratia charos.

Amicitia constat officijs mutuis, & iuxta prouerbum:
Manus manum fricat. Gratiam hic uocat Deam beneco=
lentia.

Litem inferre caue, cum quo tibi gratia iuncta est,
Ira odium generat, concordia nutrit amorem.

Cauendum est ne per iracundiam lis incidat cum ami=
co, propterea quòd ex iurgio resident in animis uestigia
quædam, quæ beneuolentiam uertunt aliquoties in odium.
Et non optimè coire solet semel rescissa concordia. Ergò
morositas omnis & asperitas debet abesse ab amicitia.

Seruorum ob culpam, cum te dolor vrget in iram,
Ipse tibi moderato, tuis ut parcere possis.

Ne

CATONIS.

Ne punias seruum aut discipulum, quam diu senseris te
ira commotum. Pessimus enim autor rerum gerendarum
ira, sed prius temperes animo tuo, ut sedata iracundia, uel
ignoscas, uel mitius punias. Ita Philosophus quidam: Pu-
nirem te, inquit, serue, ni iratus essem. Et Plato, sublato in
seruum baculo, rogatus quid ageret: Ego, inquit, castigo
hunc intemperantem, seipsum significans ira concitum.

Quæ superare potes, interdum vince ferendo,
Maxima enim morum semper patientia virtus.

Maxima animi est, cum possis uincere, pati tamen, ut
uincaris, & negligere aduersarium. Hac uirtute inter mor-
tales non est alia præstantior.

Conserua potius, quæ iam sunt parta labore,
Cum labor in damno est, crescit mortalia ege-
stas.

Facilius ac tutius est seruare, quod tuo labore questum
est, quam sarcire quod profusione diminueris ac detraxe-
ris. Cum enim laboratur integra re, facile defenditur in-
opia. Verum cum laboratur in damno sarciendo, incre-
scit & obruit nos egestas.

Dapsilis interdum notis, charis & amicis,
Cum fueris felix, semper tibi proximus esto.

Cum tu felix, hoc est, lauta fortuna, fueris interdum dap-
silis, id est liberalis, notis, charis & amicis. Notis ut uici-
nis. Charis, quos diligis. Amicis, ut cognatis. Semper tibi
proximus esto. Interdum in illos sis beneficus, in teipsum sem-
per. Et ita amicis sis amicus, ut tibi ipsi sis amicissimus.

LIBER SECVNDVS.

LIBER SECVNDVS.

Telluris si fortè velis cognoscere cultus,
Virgilium legito, quod si mage nosse labo-
ras

Herbarum vires, Macer tibi carmine dicet.
Si Romana cupis & Punica noscere bella,
Lucanum quæras, qui Martis prælia dicet.
Si quid amare libet, vel, discere amare legendo,
Nasonem petito: Sin autem cura tibi hæc est,
Ut sapiens viuas, audi, quo discere possis,
Per quæ semotum vitijs traducitur æuum,
Ergó ades, & quæ sit sapientia, disce legendo.

Hoc est, ex alijs Poetis alia licebit cognoscere. Virgiliius in libris Georgicõn docet Agriculturam. Macer tradit vires herbarum, quanquam alius quispiam fuit hic Macer, quàm is, quem habemus vulgò, ni fallor. Lucanus narrat Romanorum ciuilia bella, ubi legendum arbitror ciuica pro Punica. Nihil enim de Punicis bellis scripsisse legitur Lucanus. Ouidius tradit artem amandi: Et in Elegijs docet amores. Quòd si cupis artem & rationem rectè beateq; uiuendi cognoscere, hunc librum legito. Is te non uulgares artes & nugas docebit, sed quo pacto uitam exigas semotam, id est, liberam & immunem à uicijs. Si potes ignotis etiam prodesse memento, Vtilius regno, meritis acquirere amicos.

Non solum in amicos oportet esse beneficum, uerum ignoti quoq; conciliandi sunt ac deuinciendi. beneficentia

CATONIS.

ficentia, si modò possis prodesse. Vtilius enim est, quam plurimos amicos parare, Meritis) id est, benefactis, quam parare regnum. Regnum enim eripi potest, amici succurrunt eiecto, & firmiores sunt, quos beneficio adiunxeris, quam quos potestate premas.

Mitte arcana Dei, cœlumq; inquirere, quid sit,
Cum sis mortalis, quæ sunt mortalia cura.

Iuxta Socratis sententiam: Quæ supra nos, nihil ad nos. Admonet, ut amisso studio naturalis Philosophiæ, ea curemus, quæ ad uitam humanam pertinent, hoc est, ad mores componendos, & animum malis purgandum adfectibus.

Linque metum Lethi, nam stultum est tempore in omni,

Dum mortem metuis, amittis gaudia vitæ.

Eandem sententiam legis in priori libro. Pro amittis arbitror legendum amittere. Qui mortis metu semper anxius uiuit, stultè facit. Primum enim non uitat id quod timet, deinde si quid habet hæc uita iucunditatis, eam suo uitio perdit.

Iratus de re incerta contendere noli,

Impedit ira animum, ne possit cernere verum.

Pyrrhus admonere solitus est tyrones, ne irascerentur, at multò magis oportet cauere iracundiam eos, qui disputant. Melius enim iudicat, qui uacat ira. Contrà, ira obstat animi iudicio.

Fac sumptum properè, cum res desiderat ipsa,

Dandum etenim est aliquid, cum tempus postulat
aut res,

LIBER SECVNDVS.

Equidem opinor promptè legendum, pro properè. Sumptum, qui necessariò faciendus est, libenter & promptè facito, ne uidearis grauatim facere. Nam aliquid omnino insumendum est, non passim sed quoties tempus aut causa postulat, hoc est, in nuptijs, in festis. item in amicos. Planudes longè aliū sensum expressit græcè. καὶ δαπάναις χρῶ μείζωσιρ' ἔντε τὰ πρᾶγματα ἀπαιτῆ, προς δὲ τὰ πρᾶγματα καιρῶν καταναίλισκε δρόντας.

Sentit enim amplos etiam sumptus faciendos, ubi res postulat. Cæterum ad res gerendas non temerè insumendum tempus, quòd huius sumptus sit preciosissimus.

Quod nimium est fugito, paruo gaudere memento.

Tuta magis est puppis, modico quæ flumine fertur.

Humilis fortuna tutior est, quàm excelsa, ut nauis tutior, quæ in paruo est flumine, quàm quæ in pelagi fluctibus natat.

Quod pudeat socios prudens celare memento,
Ne plures culpent id quod tibi displicet vni,

Ne indicaueris amicis, aut ne committas testibus alijs, cuius te facti pudeat. ne plures reprehendant, si scierint id, quod uni tibi displicet si solus tibi conscius fueris, hoc est, si quid peccas, peccesq; absq; arbitris. Nec hanc sententiã intellexit Græcus Planudes. Sic enim uertit:

Πᾶρ ὁ φίλοις σοῖς αἴχος προσεῖπει μάλα κεύθε.
Μὴ μέμψονται σε πολλοί, ὅ σε μόνον ἀνίχῃ. Id est, quod

CATONIS

quot amici tuis probrum sit allaturum, ualde occulta, ne
in hoc reprehendant plurimi, quot te solum cruciat.

Non putes prauos homines peccata lucrari,
Temporibus peccata latent, & tempore patent.

Ne putes nocentes lucrari, hoc est, impunè auferre sua
peccata. Latent quidem, sed ad tempus, postea patent, id est,
manifestantur. Tempus enim & celat & aperit omnia.

Corporis exigui vires contemnere noli,
Consilio pollet, cui vim natura negauit.

Noli contemnere inimicum, licet sit pusillo corpore.
Nam saepe quod corporis uiribus detractum est, natura
addit ingenij uiribus. Quanquam hæc sententia latius
patet, nempe hominem non æstimandum proceritate, ro-
boreq; corporis, sed animo potius.

Quem scieris non esse parem tibi, tempore cede,
Victorem à victo superati sæpè videmus.

Si senseris, tibi rem esse cum potentiore, cede ad tem-
pus, & sine penes illum esse uictoriam. Nam incidit sæpè
numero opportunitas, ut mutatis uiribus rerum uincat,
qui uictus fuerat et superior sit, qui fuerat inferior. Con-
uenit cum illo, vir fugiens & denuo pugnabit. Quidã stul-
ta pertinacia statim aut uincere uolunt, aut pessundari.

Aduersus notum noli contendere verbis,
Lis minimis verbis interdum maxima crescit.

Eandem sententiam & antè legisti. Cum familiaribus

B 5

bus

LIBER SECVNDVS.

Bus rixandum non est, quod summa discordia soleat nasci ex uerbis leuissimis.

Quid Deus intendat, noli perquirere sorte,
Quid statuatur de te, sine te deliberat ipse.

Nec hanc sententiam recte uertit Planudes. Vertit enim ad hunc modum:

Κλήδοσι μή ἴχθουε τί βέλεται εἰς σε τὸ θεῖον,
Ὅτι ἤ ὄρισε σὲ περὶ καὶ σεῖο νόσφι τελέσσει,
Quamquam pro κλήδοσι suspicor legendum κλήροισι.
Et tamen aliud est perficere, aliud deliberare, aut statuere. Verus autem sensus hic est: Nec sacrilegijs ac malis artibus inquiras, quid de te futurum sit. Quandoquidem id Deus sciri non uult, Neque enim te, in consilium adhibet, cum aliquid decernit de te, quod si te uellet id scire, nimium accerseret te in consilium.

Inuidiam nimio cultu vitare memento,
Quæ si non lædit, tamē hanc sufferre molestū est.

Et hanc sententiam non recte uertit Planudes. Sic enim reddidit.

Βασικη' ἴω φυλακῆ πᾶσιν τὰ μάλισα φυλάσσει
Ἡ κ' ἤρ μή βλάπη σε φέρει γέ μερ εἰς βαρεῖα.
Planudes enim (nimio cultu) uertit maxima studio. Porro germanus sensus sic habet: Ne nimio splendore strepituque uitæ conflaueris tibi hominum odium. Qui tamen si non possunt te lædere, tamen molestum est uiuere obnoxium odio multorum. At per se iucundum est, omnibus esse charum, etiamsi nihil utilitatis inde capias.

Esto

CATONIS.

Esto animo forti, cum sis damnatus iniquè,
Nemo diu gaudet, qui iudice vincit iniquo.

Ne abijcias animum, si aduersarius uicit te præter ius.
Nec enim diu extulabit, sed quod perperam pronunciauit
iudex, id Deus reiuadicabit.

Litis præteritæ noli maledicta referre,
Post inimicitias iram meminisse, malorum est.

Post reditum in gratiam, non oportet litis antè actæ
conuitia refricare, sed obliuisci superiorem iniuriarum. Fi-
nita enim simulate, debet et irarum esse finis. Secus autem
facere malorum est. Greci uocant *μνησικαχία*, uerbo
uidelicet infami, præteritorum malorum memoriam.

Nec te collaudes, nec te culpaueris ipse,
Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis.

Te ipsum nec uituperes, nec laudes. Vtrumq; enim ui-
detur affectantis inanem gloriam. Nam et qui se uitupe-
rat, ob id facere uidetur, ut refellatur ab alijs, et diuersa
audiat.

Vtere quæsitis modicè, cum sumptus abundat,
Labitur exiguo, quod partum est tempore longo.

Sera in fundo parsimonis. Cum adhuc multum super-
est, incipe parcius ui. Citius enim efflaunt parta, quàm
colliguntur.

Inspiciens esto cum tempus postulat aut res,
Stultitiam simulare loco prudentia summa est.

Aliquandò deponendum est supercilium, et re-
mittenda seueritas, ut in conuiujs, in lusu, deponenda
persona sapientis, sumenda persona stulti, præsertim
inter

LIBER SECVNDVS.

inter stultos, ac ita stultum agas, ut non stultus fias. Summa enim prudentia est, seruire tempori. Loco, id est, cum est opportunum. Ita Terentius, In loco uere laudo.

Luxuriam fugito, simul & vitare memento,
Crimen auariciae, nam sunt contraria famae.

Pugnant inter se luxus & auaritia. Nam alterum est profusi, alterum sordidi, utrumq; uitium ergo fugiendum est, utpote quod foedam pariat famam. Siquidem qui nimium parci sunt, audient *κρυπτοπρίσαι*, id est, cummi sectores, & *σύντα μέριζε*, id est, ficos diuide, similiaq;. Qui luxu sua profundunt, nepotes & lurcones appellantur.

Noli tu quaedam referenti credere semper,
Exigua est tribuenda fides, qui multa loquuntur.

Non statim habenda fides his, qui semper aliquid noui rumoris adferunt, deq; aliorum factis nunciant aliquid. Parum enim credendum ijs, qui multa loquuntur, propterea, quod huic uitio uanitas soleat esse adiuncta.

Quod potu peccas, ignoscere tu tibi noli,
Nam nullum crimen uini est, sed culpa bibentis.

Vulgus ita solet excusare sua peccata: Vinum in causa fuit: Bene potus hoc dixi. Verum tibi ipsi imputa, non uino, quod tuo uitio noxium fuit, non suo.

Consilium arcanum tacito committe sodali,
Corporis auxilium medico committe fideli.

In rebus arcanis & tacendis, caue ne quemuis consulas,
sed cum duntaxat, cuius fide in tacendo perspecta habeas,
ne non

CATONIS.

ne non solum non opituletur, sed lædat etiam & infamet.
Neq; enim corporis vitia cuius aperis, sed medico notæ
fidei, qui celet & succurrat.

Successus indignos noli tu ferre molestè,
Indulget fortuna malis, ut lædere possit.

In hoc uersu multi laborant, quidam selidunt in Suc-
cessus, Verum si tollas, TV dictionem, planè hic super-
uacuum, nihil superest scrupuli. Ne te cruciet prosperi-
tas, quæ nonnunquam contigit indignis. Non enim illis
fauet fortuna, sed insidiatur, & illicet, ut postea grauius
lædat.

Prospice qui veniunt, hos casus esse ferendos,
Nam leuius lædit, quicquid præuideris antè

Quicquid accidere potest homini, id antequam accidat,
tecum meditare, ut ne subitum sit, si acciderit. Minus enim
cruciant mala, quæ non accidunt inopinanti.

Rebus in aduersis animum submittere noli,
Spem retine, spes vna hominem nec morte relin-
quit.

Cum fortuna seuit, sustine te ipsum animi fortitudine,
ac serua rebus secundis, ne abiicias spem, quæ sola nec
morientem relinquit. Quamdiu enim anima est, spes est.
Et in Pixide Pandoræ sola spes in labro hæsit.

Item Cuidius. Viuere spe uidi, qui moriturus erat.
Rem, tibi quam nosciscis aptam, dimittere noli,
Fronte capillata est, post hæc occasio calua.

Quoties fortuna offert commoditatem aliquã, quæ tibi
sit apta, statim arripe. Nam occasio frontè habet capillatã
ut ea

LIBER SECVNDVS.

ut ea parte teneri possit. Verum si semel se uertit, ab occipitio calua est, ut tum apprehendi nequeat, hoc est, opportunitas cum contingit, teneri potest, non redit autem cum uoles, si neglexeris. Hic admonendum illud, quod Græci fingunt de Deo cæco, de quo nos copiose in prouerbijs.

Quod sequitur spectata, quodq; imminet antè uideo,

Illum imitare Deum, qui partem spectat utramq;

Ex præteritis futura collige. Ex præteritis bene, secus uè gestis consilium cape, quo pacto futuris occurras, Exemplo Iani Dei Romani, quem bifrontem fingebat antiquitas, quod oporteat prudentem uirum $\pi\rho\sigma\alpha\sigma\omega\ \kappa\alpha\iota\ \omicron\pi\iota\sigma\omega$, id est à fronte & à tergo, ut inquit Homerus, habere oculos. Illud autem sequitur nos, quod præterijt.

Fortior ut ualeas, interdum parcior esto,
Pauca uoluptati debentur, plura saluti.

Vite rationem moderare magis ex salute ac bonæ uoletudinis ratione, quam uoluptatis. Non enim in morbo tantum oportet ab intemperantia cauere, uerumetiam cum rectè ualemus, partium est utendum rebus omnibus nempe somno, potu, cibo, Venere, lusu, ne in morbum incidamus. Etsi nonnihil dandum est uoluptati, multò plus tamen saluti, qua perdita pereunt simul & uoluptates omnes.

Iudicium populi nunquam contempseris vnus,
Ne nulli placeas, dum vis contempnere multos.

Nunq

CATONIS.

Nunquam optima placent multitudini, tamen sapientis
est non pugnare solum aduersus uniuersos. Nam frustra
sapit, qui solus sapit, cum omnibus desipere uideatur.

Sit tibi præcipue, quod primum est, cura salutis,
Tempora ne culpes, cum sis tibi causa doloris.

Ante omnia bonæ ualitudinis rationem habe, ne si tua
intemperantia in morbum incideris, postea pudore reij-
cias culpam in cœli insalubritatem, aut loci, sicuti uulgus
solet. Nam pleriq; morbi nobis accidunt ex intemperan-
tia uitæ.

Somnia ne cures, nam mens humana quod optat,
Cum uigilat, sperans per somnum cernit id ipsum.

Quidam anxie obseruant sua somnia, & ex his de fu-
turis æstimant. Cum somnia dormientium nascantur ex af-
fectibus uigilantium, neq; significant quid sit euenturum,
sed quod aliquandò cogitaueris, dormienti re-
presentant.

LIBER TERTIVS.

HOc quicumq; uelis carmen cognoscere lector
Hæc præcepta feres, quæ sunt gratissima ui-
tæ,

Instrue præceptis animum, nec discere cesses.
Nam sine doctrina uita est quasi mortis imago,
Commoda multa feres: Sin autem spreueris illud,
Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse,

Hoc

LIBER SECVNDVS.

Hoc est proœmij loco. Absq; ratione benè uiuendi, uita non est uita, simulachrum mortis. Hoc carmen utilissima uitæ præcepta tradit, si studeas cognoscere. Sin spreueris, te ipsum contemseris, non scriptorem, siquidem tua res agitur, non illius.

Cum rectè uiuas, ne cures uerba malorum,
Arbitrij nostri non est, quid quisque loquatur.

Si malè de te loquuntur mali, cum tu nil facias mali, esto contentus conscientia rectè factorum. Nam in te situm est, ut benè agas. Non est in te situm, quomodo de te loquatur hic aut ille.

Productus testis, saluo tamen antè pudore,
Quantumcunq; potes, celato crimen amici.

Si citeris testis in crimine amici, celabis pro uirili maleficio illius, ita tamen, ut ipse non ledas famam tuam, & tantum silentij dabis amicitiae, quantum patietur & fama tua, & testimonij religio.

Sermones blandos, blesosq; vitare memento,
Simplicitas veri sana est, fraus ficta loquendi.

Veritatis simplex est oratio, instidiosa est blandiloquentia. Proinde suspecta semper esse debet prudentibus. Segniciem fugito, quæ uitæ ignauia fertur, Nam cum animus languet, consumit inertia corpus.

Ignaua & ociosa uita fugienda est. Nam torpor animi, corporis quoq; situm & languorem adducit. Animi exercitatio corporis quoq; ualitudini confert.

Inter-

CATONIS

Interpone tuis interdum gaudia curis,
Vt possis animo quemuis sufferre laborem.

*Animus serijs negocijs fatigatus, aliquandò relaxan-
dus est honestis ac moderatis uoluptatibus, ut redintegrat-
tis uiribus ad ferendos labores sufficiat. Nam,*

Quod caret alterna requie, durabile non est.

Alterius dictum aut factum, ne carpsieris unquam,
Exemplo simili ne te derideat alter.

*Quod in alios feceris, hoc in te fiet ab alijs, si libenter
reprehendas aliorum dicta factaque, tuo exemplo & alij in
te utentur.*

Quæ tibi fors dederit, tabulis suprema notato,
Augendo serua, ne sis quem fama loquatur.

*Quod tibi obuenit ex testamento tuorum, id serua, ne
fias uulgo fabula. Quæ fors suprema) id est, hereditas
dederit tibi (notato) id est, inscribito (tabulis) testamenta-
rijs. Vel notato) id est, scripta tabulis, ea augendo serua.
Id est, ita serua, ut augeas etiam. Vulgus enim multa dice-
re solet in νεοπλάτεις, id est, nouas nactos diuitias.*

Cum tibi diuitiæ superant in fine senectæ,
Munificus facito uiuas, non parcus amicis.

*Est uitium hoc senibus peculiare, ut quò propius acce-
dant ad mortem, hoc sint contractiores. Superant) id est,
supersunt & abundant. In fine senectæ, id est, in extrema
senectute, quam decrepitam uocant. Tum igitur dones,
sed amicis, qui te foucant obsequijs.*

C

Vtile

LIBER TERTIVS.

Vtile consilium Dominus ne despice serui,
Nullius sensum si prodest, tempseris vnquam.

Propter auctoris humilitatem non est contemnenda
salubris sententia. Nec spectandum est, quis dicat, sed quid
dicatur.

Rebus & in censu, si non est, quod fuit antè,
Fac viuas contentus eo, quod tempora præbent.

Diminuta fortuna tua, non est utendum eodem splen-
dore, quo prius, sed contentus eris eo genere uitæ, quod
præsens fortuna tibi præbet, & quod adest, boni consu-
les.

Vxorem fuge ne ducas sub nomine dotis,
Nec retinere velis, si cœperit esse molesta.

Fuge) id est, caue, ne ducas uxorem dotis causa, & si
duxeris dotatam, ne dotis respectu eam retineas, si tibi
grauas sit, sed contempta dote repudies. Quanquam id
apud Christianos non habet locum.

Multorum disce exemplo, quæ facta sequaris,
Quæ fugias, vita est nobis aliena magistra.

Quid discunt suis periculis, quid expediat, magna mer-
cede discunt. Sapiens enim ex aliorum vita sumit uiuendi
consilium. Hoc illi infamiam conflauit, cauebo, ne quid si-
mile faciam. Hoc illi benè cessit, imitabor.

Quod potes, id tentes, operis ne pondere pressus,
Succumbat labor, & frustra tentata relinquas.

Prius expende vires tuas, quam aggrediare negocium,
ne postea uictus difficultate, turpiter relinquas, quod tem-
merè suscepisti.

Quod

CATONIS.

Quod nosti haud rectè factum, nolito tacere,
Ne videare malos imitari velle tacendo.

Noli dissimulare, si quid uideris non rectè fieri, uidebe-
ris enim probare, cum siles. Silentium enim aliquandò
consensus esse uidetur.

Iudicis auxilium sub iniqua lege rogato,
Ipsæ etiam leges cupiunt, ut iure regantur.

Si premeris iniqua lege, hoc est, dura & inhumana,
confugas ad iudicis æquitatem. Non enim hoc est contra
leges, sed ex mente legum, ut ad æquitatem redigantur &
temperentur. Iniqua lex est, cum summo iure contenditur,
ueluti, si pauper in uincula conijciatur, quòd non aliat
patrem, cum lex dicat: Liberi parentes alant, aut uinci-
antur. Aliquandò lex durior est, ut terreat, in his iudex,
hoc est, prætor, aut princeps potest succurrere,

Quod merito pateris, patienter ferre memento,
Cumq; reus tibi sis, ipsum te iudice damna.

Incommodum, quod tua culpa tibi accidit, non impu-
tabis alij, quàm tibi, & cum tibi sis conscius, damna te ip-
sum, tuiq; iudex esto, & ea te pœna dignum existimato.

Multa legas facito, perlectis perlege multa.

Nam miranda canunt, sed non credenda Poetæ,

Multa quidem legas, sed cum iudicio. Nec enim omnia
uera sunt, quæ legis apud Poetas. Fortassis pro perlege,
legendum est perline, hoc est, dele & corrige, etiamsi Pla-
nudes uertit, μετέρχειο.

Inter conuiuas fac sis sermone modestus,

Ne dicare loquax, dum vis urbanus haberi.

LIBER TERTIVS.

In foro est locus eloquentiæ, in cubiculo silentij, in con-
uiujs alternis ac moderatis sermonibus uti conuenit, usq[ue]
uenustis & amœnis. Quidam dum urbanitatem affectant,
loquacitate molesti sunt reliquis conuiujs, quibus non re-
linquunt loquendi spacium.

Coniugis iratæ noli tu verba timere,
Nam lachrymis struit insidias, dum fœmina plo-
rat.

Vxores lachrymas habent in promptu, his expugnant
uiros. Admonet igitur, ne quid commoueamur huiusmodi
lachrymis. Fingunt enim eas sæpenumero, quò uiros suos
fallant, ueluti cum simulant se commoueri zelotypia, ut
suum adulterium dissimulent, aut iratas se fingant ei, quem
afflictum amant. Pro, noli tu, legendum arbitror nolito.

Vtere quæsitis, sed ne videaris abuti,
Qui sua consumunt, cum deest, aliena sequuntur.

Vtere, quæ parasti, non abutere, ne profusis bonis tuis
cogaris uel impudenter rogate aliena, uel seruiliter ex
alieno uiuere, uel periculose furari aliena.

Fac tibi proponas, mortem non esse timendam,
Quæ bona si non est, finis tamen illa malorum
est.

Mors uel ob hoc timenda non est, quòd finis est omnium
huius uitæ malorum.

Vxoris linguam, si frugi est, ferre memento,
Namq[ue] malum, nil velle pati, nec posse tacere.

In amicis leuiuscula quædam uitia ferenda sunt, si alio-
qui probi fuerint, uelut in uxore, si paulò sit loquacior, aut
linguæ procacioris, ferendum est, si alioqui pudica est &
frugi

CATONIS

frugi, hoc est, suo fundens officio, maxime quod lingua
morbus ei sexi peculiaris est. Malus est is, qui nihil uicij
ferre potest in alijs, praesertim cum res facilis sit tacere.
Sic enim uxor desinet obgannire, si nihil respondeas, quem
admodum solitus est Socrates.

Dilige non aegra charos pietate parentes,
Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.

Pietas, amor & cultus est erga parentes, patriam Deum,
& si quis loco parentum est. Quidam ueluti legibus
coacti colunt parentes, non ex animo. Dilige parentes
charos, pietate non aegra, id est, non coacta neq; graua-
tim, sed prompte, & alacriter. Et si quid inciderit dissi-
dij inter parentes, ita alteri obsequaris, ut alterum
non offendas, sed pietas tua careat
omni molestia.

LIBER QVARTVS.

SEcuram quicumq; cupis traducere vitam.
Nec vitijs haerere animum, quae moribus ob-
sunt,

Haec praecipua tibi semper relegenda memento,
Inuenies aliquid, in quo te utare magistro.

Et hoc prooemium est quarti libri. Si uis esse liber ab
omnibus uitijs, & nullius mali tibi conscius uiuere, haec
semper habeas praemanibus, in quibus inuenies, in quo te
ipso magistro possis uti, hoc est, ut ipse regas ac moderem-
ris uitam tuam, adiutus his praecipis.

Despice diuitias, si vis animo esse beatus,

LIBER QVARTVS.

Quas qui suspiciunt, medicant semper auari.

Non iubet abijcere diuitias, sed non magnificare. Etenim qui has suspiciunt, hoc est, mirantur & magnificiunt, dum non audent uti quæ possident, & semper aliquid accumulunt, semper mendicant, hoc est, egeni sunt.

Commoda naturæ nullo tibi tempore deerunt,
Si contentus eo fueris, quod postulat usus.

Si metiaris sumptus usu, hoc est, necessitate, non ambitione, neq; uoluptate, nunquam tibi deerunt commoditates naturæ, quæ paucis contenta est, cum cupiditates immensum desiderant,

Cum sis incautus, nec te ratione gubernes,
Noli fortunam, quæ non est, dicere cœcam.

Si res malè tibi succedunt tuapte negligentia, ne conferas culpam in fortunam, ut illam cœcam apelles, cum ipse magis parum prospexeris. Potest accipi bisariam, quæ non est) id est, quæ nulla est. Fingunt enim mortales hanc Deam, cum nulla sit. Aut, quæ non est) subaudi cœca.

Dilige denarium, sed parcè dilige formam,
Quam nemo sanctus, nec honestus captat habere.

Amare pecuniam ad usum prudentis est amare, ut forma pascas oculos, auari, ac dementis. Denarium uolunt omnes, formam soli mali captant.

Cum fueris locuples, corpus curare memento,
Aeger diues habet nummos, sed non habet ipsum.

Cum agitur de corporis ualetudine, ne tum parcus diuitijs tuis. Etenim qui morbo non succurrit, ne minuat pecuniam,

CATONIS.

niam, is habet quidem nummos, at seipsum non habet, cum
male ualeat. Mauult nummos esse saluos, quám seipsum,
& illis frui, quám seipso.

Verbera dum tuleris discens aliquandó magistrí,
Fer patris imperium, cum verbis exit in iram.

Vapulasti puer á præceptore, cum disceres literas,
multó magis ferre conuenit, cum pater te uerbis obiur-
gat. Tulisti literatoris tyrannidem multó seuiorem, feras
& patris imperium, qui etiam cum irascitur, tamen á uer-
beribus temperat.

Res age, quæ profunt, rursus vitare memento,
In quibus error inest, nec spes est certa laboris.

De quibus dubites, ea ne feceris. Age illa, ex quibus cer-
ta speratur utilitas. Rursus, in quibus falli possis, & in-
certum est, profutura ne sint, an nocitura, ab ijs abstineas.

Quod donare potes, gratis concede roganti,
Nam recte fecisse bonis in parte lucrorum est.

Dona libenter, si quid potes, nam lucrum est, non dam-
num quod contuleris in bonos, Et beneficium dando ac-
cipit, qui digno dedit. Redit enim cum foenore, quod pro-
bo uiro benefeceris.

Quod tibi suspectum est, confestim discute quid sit,
Namq; solent primò quæ sunt neglecta nocere.

Quæ suspicionem habent mali, ea noli negligere, sed sta-
tim examina & exquire, cuiusmodi sint. Nam initijs facile
medeberis, si quid mali sit: at neglecta crescunt, ac maximè
ledunt postea. Veluti si suspicaberis, amicū alieniore esse im-

LIBER QVARTVS.

te animo, noli negligere quid sibi uelit, sed excute, unde hoc natum sit, & si quid est, statim occurre nascenti malo.

Cum te detineat Veneris damnosa voluptas,
Indulgere gulæ noli, quæ ventris amica est.

Caue ne duplices morbum tuum, unus enim utcumq; feratur, duo simul ferri non possunt. Amare, damnosa res damnosa gula, quod si pariter utroq; laboras malo, superest, ut mox ad egestatem redigaris. Gulam uocat studium exquisitorum ciborum, eamq; dicit uentris amicam, quod per eam uenter saginatur, res & fama decrescit.

Cum tibi proponas animalia cuncta timere,
Vnum hominem tibi præcipio plus esse timendū.

Cum tua sponte, putes omnes feras esse timendas, meo præcepto unum animal maximè timebis, nempe hominem. Nam nulla belua magis homini nocet, quam homo homini.

Cum tibi præualidæ fuerint in corpore vires,
Fac sapias, sic tu poteris vir fortis haberi.

Si natura dedit vires corporis, non statim uir fortis eris, nisi adiunxeris ingenij uim, hoc est, sapientiam, quò corporis robore rectè utaris.

Auxilium à notis petito, si fortè laboras,
Nec quisquā melior medicus, quàm fidus amicus.

Corporis morbos aperi medico. Animi morbos aperi fideli amico. Ille pharmacis sanat, hic uerbis. Aliter si quid morbi acciderit, magis amicum accersere, quàm medicum.

Cum

CATONIS.

Cum sis ipse nocens, moritur cur victima pro te?
Stultitia est morte alterius sperare salutem.

Veteres credebant, expiari scelus commissum mactata
pecude, quæ nihil commiserat, & pro alieno peccato in-
nocens dabat pœnas, cum is, qui peccauit, potius mactari
debuerit, quàm uictima. Stultè autem sperabant alienam
mortem sibi saluti fore, cum sua quisq; mala de suo depen-
deat, oportet.

Cum tibi vel socium, vel fidum quæris amicum,
Non tibi fortuna est hominis, sed vita petenda.

Amicus, quem uelis adiungere, non est æstimandus
censu, sed ex moribus. Idem oportet fieri in uxoribus.

Vtere quæsitis opibus, fuge nomen auari,
Quid tibi diuitiæ profunt, si pauper abundas.

Frustrâ parasti diuitias, si partis uti non audes, & in-
ter magnas opes uiuis inops. Nihil enim refert habere, si
quæ habes, nihilo plus tibi profunt, quàm ea, quæ non ha-
bes.

Si famam seruare cupis, dum uiuis honestam,
Fac fugias animo, quæ sunt mala gaudia vitæ.

Si cupis honestam tueri famam, noli amare uoluptates
inhonestas, nempe gulæ, libidinis & similibus.

Cum sapias animo, noli irridere senectam,
Nam quicumq; senex, sensus puerilis in illo est.

Cum per ætatem uigeat ingenium tuum, & animi uis,
noli deridere senectutem, quæ minus animo ualet. Despi-
scit enim omnis senex, & ad puerilem stultitiam redit.
Ætatis igitur uitium ferendum, non irridendum est.

LIBER QVARTVS.

Disce aliquid, nam cum subito fortuna recedit,
Ars remanet, vitamq; hominis non deserit vnquã.

Opes sæpenumero subito fortuna eripit homini, ueluti
incendio, furto, bello, naufragio. Verum ars eripi non po-
test. Hæc itaq; certissima possessio est, quæ semper &
ubiq; te possit alere.

Perspicio cuncta tacitus, quid quisq; loquatur,
Sermo hominum mores, & celat, & indicat idem.

Nulla res magis arguit & aperit uitam & ingenium
hominis, quàm illius oratio. Hoc est certissimum animi
speculum. Igitur si uis hominem, cuiusmodi sit, cognoscere,
perpende tecum, qualis sit illius oratio. Sermo indicat mo-
res hominis, si loquatur ex animo, & celat idem, si uel ta-
ceas, uel dissimulanter loquaris.

Exerce studium quamuis perceperis artem,
Vt cura ingenium, sic & manus adiuuat usum.

Vt euanescent disciplina, nisi exercitatione confirmes,
sic artificium opere confirmandum erit, ne excidat.

Multum ne cures venturi tempora fati,

Non timet is mortem, qui scit contemnere uitam.

Si uis liber esse à metu mortis, disce uitam non magni-
facere. Et quemadmodum eleganter docet Aristoteles,
Nullius rei iucunda fruitio est, nisi quàm aliquo modo
contempseris.

Disce, sed à doctis, indoctos ipse doceto,

Propaganda etenim rerum doctrina bonarum.

Disce non à quouis, sed ab his, qui possunt docere. Rur-
sum, quod ab alijs didiceris, id alijs imperti. Utilium enim
rerum scientia non est premenda, sed per manus tradenda.

H06

CATONIS

Hoc bibe, quod possis, si tu vis viuere sanus,
Morbi causa mali est homini quandoq; uoluptas.

Ne biberis supra uires. Breuis enim illa bibendi uoluptas, sepe numero conciliat homini modestum & diuturnum morbum.

Laudaris quodcunq; palam, quodeunq; probaris,
Hoc uide, ne rursus leuitatis crimine damnes.

Leuis & inconstans uideberis, si, quod aliquando coram multis laudaris, idem postea damnes. Quod si mutasti sententiam, fac sileas. Fortasse pro uide, legendum est fuge. Crimine) id est, suspicione & uituperio.

Tranquillis rebus quæ sunt aduersa caueto,
Rursus in aduersis melius sperare memento.

Ne securus sis, cum fortuna tranquilla est, sed temperatam caue. Rursus cum fortuna seuit, animum sustine spe melioris fortunæ, quæ successura sit. In secundis rebus timenda sunt aduersa, ne sis supmus. In aduersis speranda sunt letiora, ne deficias animo.

Discere ne cesses, cura sapientia crescit.

Rara datur longo prudentia temporis usu.

Iuxta Solonis sententiam. Oportet senescere semper aliquid addiscentes. Nam (rara) hoc est, singularis & eximia prudentia contingit longo usu, id est, diutina experientia ætatis. Quanquam mihi magis probatur, hic ut sit sensus: Semper disce, studio crescit sapientia. Nam pauci sunt, qui prudentes euadunt experientia rerum, uel quia paucis contingit diu uiuere, uel quia complures stulticiam non exuunt in hac uita, certissima ac breuissima ad sapientiam uia est, doctrina.

Parcè

LIBER QVARTVS.

Parcè laudato, nam quem tu sæpè probaris,
Vna dies, qualis fuerit, monstrabit amicus.

Ne laudes amicum effusius, cuius non feceris periculum, si quidem ille sæpius abs te laudatus, uno aliquo die declarabit, alium fuisse se, quàm tu prædicaueris.

Ne pudeat, quæ nescieris, te velle doceri,
Scire aliquid laus est, pudor est, nil discere velle.

Quidam stulto quodam pudore malunt semper nescire, quàm semel discere, cum scire pulchrum sit, & pudendum, nihil uelle discere. Ergo honestum uelle.

Cum Venere & Bachelis est, & iuncta voluptas,
Quod lautum est animo complectere, sed fuge lites.

Excerpe quod inest boni, fuge quod adiunctum est mali. Exhilarat potatio, discutit curas, utere hac commoditate, sed rursus ebrietas incidat ad iurgia, hoc caue. Item Venus delectat, sed habet sua iurgia. Ama igitur absq; dissidijs.

Demissos animo ac tacitos vitare memento,
Qua flumen placidum est, forsan latet altius vnda.

Tristes ac tacitos uita, uidentur enim aliquid magni mali moliri, quemadmodum cauendum est flumen ea parte, qua tranquillum est. Nam illic profundissimum esse solet. Ita Cæsar magis metuebat Brutum & Cassium, pallidos & tacitos, quàm Antonium ebrium.

Cum tibi displiceat rerum fortuna tuarum,
Alterius spectata, quo sis discrimine peior.

Quom

CATONIS.

Quoties tædet te tuæ sortis, confer eam cum aliorum
fortuna, & uidebis te nibilo peiorem, hoc est, infeliciores
multis.

Quod potes id tenta, nam littus carpere remis,
Tutius est multo, quàm velum tendere in altum.

Aggredere tutâ magis, quàm magna. Tutius enim na-
uigare iuxta littus, & remis uti, quàm passis uelis peri-
clitari in fluctibus. Nec enim omnibus fauent uenti for-
tunæ.

Contra hominem iustum prauè contendere noli,
Semper enim Deus iniustas vlciscitur iras.

Noli prauè hoc est malitiosè, & data opera, ac per-
uersè contendere cum homine iusto. Nam Deus nunquam
hoc relinquit inultum.

Ereptis opibus noli lugere dolendo.
Sed gaude potius, tibi si contingat habere.

Si diuitiæ contingunt, gaude, si ereptæ fuerint, noli te
cruciare, sed tunc utere philosophia. Neq; enim tantum
boni habent, ut sit admodum dolendum, si perierint, neq;
rursum tantum mali, ut non sint libenter accipiendæ, si
fortè contigerint.

Est iactura grauis quæ sunt, amittere damnis,
Sunt quædam, quæ ferre decet patienter amicum.

Si uerbulo lædat amicus, ferendum est. At damna rerum
nemo potest æquo animo ferre. In his igitur cauendum,
ne lædamus amicum.

Tempora longa tibi noli promittere vitæ,
Quocunq; ingrederis, sequitur mors corporis um-
bra.

Nemo

LIBER QVARTVS.

Nemo potest sibi longæuitatem promittere, cum mors hominem quocunq; eat, non aliter insequatur, quam umbra corpus. Fortasse legendum, corpus ut umbra.

Thure Deum placa, vitulum sine crescat aratro,
Ne credas placate Deum, dum cæde litatur.

Non gaudet Deus morte pecudum, ergo thure litandum est illi, hoc est, re innoxia & minimi sumptus. At hodiè pleriq; Christianorum, licet apud hos sublatus sit nos immolandi pecudes, tamen Deum ac Diuos sibi tantum deum etos esse putant, si eis gemmas, aurum, argentum, ac serica suspenderit, uel ostentanda tantum, uel in luxum paucorum uertenda, immemores, hæc semper à sanctis fuisse contempta, & si fortè obtigerint, in egentium usus fuisse effusa.

Cede locum læsus fortunæ, cede potenti,
Cedere qui potuit, prodesse aliquandò valebit.

Qui rem habet cum proceribus, quoniam prodesse possunt in multis, necesse est, ut aliquandò mussitet iniurias, id est, tacitus ferat. Lædunt enim aliquandò potentes, & tyrannidem exercent. Hic igitur prudens illis debet cedere, ut postea per illos suis prodesse possit. Nam si resistens reddiderit eos hostes, nec sibi, nec suis prodesse poterit.

Cum quid peccaris, castige te ipse subindè,
Vulnera dum sanas, dolor est medicina doloris.

Vbi senseris te alicubi peccasse, statim pœnas sumito de teipso, & noli tibi ignoscere. Te ipsum obiurga, tibi ipsi laboris aliquid indicito. Nam ut sanandis uulneribus dolor dolore sanatur, siquidem ne doleat uulnus, infundis acrid, que

CATONIS.

que mordent. Sic iusta reprehensio, tametsi amara est, tamen medetur uitio animi.

Damnatis nunquam post longum tempus amicū,
Mutauit mores, sed pignora prima memento.

Si is, cum quo tibi fuit diuina consuetudo, fortē mutatis moribus alius esse cœpit, hoc debes tribuere ueteri necessitudini, ne uituperes eum, etiamsi non est dignus, qui ametur.

Gratior officijs, quo sis mage charior, esto,
Ne nomen subeas, quod dicitur officiperda.

Vt sis charus omnibus, esto gratus (officijs) id est, beneficijs & benè meritis. Inuisum enim apud omnes est nomen officiperdæ. Sic enim uocant eum, in quo collocatum officium perditur. Nihil enim tam perit, atq; id, quod confertur in ingratum.

Suspectus, caueas ne sis miser omnibus horis,
Nam timidus & suspectus, aptissima mors est.

Qui sibi fingit periculum, is nunquam non miser uiuit:
Nihil igitur huic aptius, quàm mors, quemadmodum non potest iucundè uiuere. Suspectus hic accipitur actiue pro suspicioso.

Cum fueris seruos proprios mercatus in usus,
Et famulos dicas, homines tamen esse memento.

Sic utere seruis tuis, licet emptitijs, ut memineris homines non pecudes. Quòd empti sunt, fortunæ fuit, quòd homines sunt, in hoc sunt tibi pares.

Quàm primum rapienda tibi est occasio prima,
Ne rursus quæras, quæ iam neglexeris antè.

Occasio, quam antè dixit frontem habere capillatam,
Statim est arripienda, ne si se subduxerit, frustra quæras
postea, quæ prius contempseras

Morte

LIBER QVARTVS.

Morte repentina noli gaudere malorum,
Felices obeunt, quorum sine crimine vita est.

Si mali subito moriantur, dolendum magis est, quam
gaudendum. Gaudendum potius in morte bonorum, quo-
rum mors felix est. Vel sic, ut uerit Planudes, tamet-
si malus autor: Si uideris, malos subito tolli, noli gaudere,
Contingit idem bonis uiris & innocentibus, ut intelli-
gas hoc casu accidere non uindicta numinis. Versus ipsius
adscribam.

Μὴ ἐπιχαῖρε κακῶν θανάτοις φίλων ἑξαπιναιῶν
ὅτι καὶ ἑσσοὶ θνήσκουσ' ὡς σὶ ἐμμορῶ
αἰχρῶ.

Hæc indicaui, non ut insecter Planudem, sed ut nobis
Græci uicissim ignoscant, sicubi labimur in peregrina
lingua.

Cum coniunx tibi sit, nec res, & fama labore,
Vitandum ducas inimicum nomen amici.

Si pauper habueris uxorem, quæ laboret fama hoc est,
de qua homines malè loquantur. Ducas) id est, existimes,
nomen amici uitandum esse, utpote inimicum fame tuæ,
uideberis enim prostituere uxorem hoc prætextu, & hoc
nomine diuites pauperum uxores captant.

Cum tibi contingat studio cognoscere multa,
Fac discas multum, vites nescire doceri.

Quò plura didiceris, hoc plura stude cognoscere, ne
uidearis indocilis ullius rei.

Miraris verbis nudis me scribere versus?

Hos breuitas sensus fecit coniungere binos.

Senten-

DICTA SAPIENTVM.

Sententia nudis uerbis explicanda est. Melius enim meminimus, quæ breuia sunt. Idcirco nudis uerbis singula præcepta singulis distichis complecti uoluit, ut apertior esset & breuior.

FINIS, Erasmo castigatore & interprete.

DICTA SAPIENTVM E GRAECIS, VT habebantur, á nescio quo Græculo utcunq; collecta, Erasmo interprete.

PERIANDRI CORINTHII.

Omnibus placeto.	Bona res quies.
Periculosa temeritas.	
Semper uoluptates sunt mortales, honores autem immor-	
Amicis aduersa fortuna utentibus idem esto. (talcs.	
Lucrum turpe res pessima.	
Infortunium tuum celato, ne uoluptate afficias inimicos.	
Veritati adhæreto.	Principibus cede.
Voluptatem tempera.	A iureiurando abstine.
Pietatem sectare.	Laudato honesta.
A uitijs abstine.	Beneficium repende.
Supplicibus misericors esto. Liberos institue.	
Sapientum utere consuetudine. Litem oderis.	
Bonos in precio habeto.	Audi quæ ad te pertinent.
Probrum fugito.	Responde in tempore.
Ea facito, quorum non possit pœnitere.	
Ne cui inuideas	Oculis moderare.
Quod iustum est imitare.	

D

Benè

DICTA.

Benè meritos honora.	Spes foue.
Calumniam oderis.	Affabilis esto.
Cum erraris, muta consilium.	Diutinam amicitia custodi.
Omnibus teipsum præbe	Concordiam sectare.
Magistratus metue.	Ne loquaris ad gratiam,
Ne tempori credideris.	Teipsum negligas.
Seniorem reuerere.	Mortem appete pro patria.
Ne quauis de re doleas.	Ex ingenuis liberos crea.
Sperato tanquam mortalis.	Parcito tanquã immortalis
Ne efferaris gloria.	Arcanum cela.
Cede magnis.	Opportunitatem expectato.
Mortalia cogita.	Largire cum utilitate.
Ne prior iniuriam facias.	Dolorem fuge.
Mortuum ne irrideto.	Amicis utere.
Consule inculpate.	Delecta amicos.

EIVSDEM PERIANDRI EX AVSONIO,

carmine Phalæcio. Atq; in his extrema sententia
semper est gemina, & disticho com=
prehenditur.

Nunquam discrepat vile à decoro,
Id est, nihil utile, quod non est honestum.

Plus est sollicitus, magis beatus.
Id est, quo quisq; ditior, hoc magis sollicitus uiuit.
Mortem optare malum, timere peius,
Miser est, qui tædio uitæ mortem optat, sed miserior,
qui semper timet mortem,

Faxis, ut libeat, quod necesse est.
Quod necesse est facere, fac ut libenter facias.
Multis terribilis, caueto multos.

Quem

SAPIENTVM.

Quem multi timent, is multos timeat necesse est.

Si fortuna iuuat, caueto tolli,
Ne extollaris fortunæ prosperitate.

Si fortuna tonat, caueto mergi.
In rebus aduersis ne frangeris animo.

BIANTIS É GRÆCA.
collectione.

In speculo te ipsum contemplare, & si formosus appa-
rebis, age quod deceat formam. Sin deformis, quod in fa-
cie non est, id morum pensato pulchritudine, De numine
ne malè loquare, quid sit autem ausculta. Audito multa.
Loquere pauca. Prius intellige, & deinde ad opus acce-
de. Ne ob diuitias laudaris uirum indignum. Persuasione
cape non ui. Compara in adolescentia quidem modestiam,
in senectute uerò sapientiam.

EIVSDEM EX AVSONIO,
carmine Heroico.

Quæ nã summa boni? mens quæ sibi conscia recti.

Id est, quid optimum? Animus sibi benè conscius.

Pernicies homini quæ maxima? solus homo altera

Id est, homini maxima perniciēs est ab homine.

Quis diues? nil cupiat, Quis pauper? auarus.

Diues, est, non qui multa possidet, sed qui sua sortē
contentus est. Auarus omnis pauper est, qui quod habet,
non habet.

Quæ dos matronis pulcherrima? vita pudica.

Mulier enim in dō data, satis dotata est, si casta est.

DICTA.

Quæ casta est? de qua mentiri fama veretur.

Casta non est, de qua fama turpiter loquitur.

Quod prudentis opus? cum possit, nolle nocere.

Proprium prudentis est, etiam cum possit, nolle tamen ulcisci.

Quid stulti proprium? non posse & velle nocere.

Malus etiam cum non possit, optat tamen lædere.

PITTACI MITYLENAEI,

ex Græco.

Quæ facturus es, ea non prædixeris, frustratus enim ris
deberis. *Depositum redde.*

A familiaribus in minutis rebus læsus, feras.

Amico ne maledixeris. Inimicum ne putes amicum.

Vxori dominare.

Quæ feceris parentibus, eadem à liberis expecta.

Desidiosus ne esto. Inter amicos ne fueris iudex.

Ne contende cum parentibus, etiamsi iusta dixeris.

Ne geras imperium, priusquam parère didiceris.

Infortunatum ne irriseris.

Ne lingua præcurrat mentem.

Quæ fieri non possunt, caue concupiscas.

Ne festines loqui.

Legibus pare.

Nosce te ipsum.

Ne quid nimis.

Ante omnia uenerare numen.

Parentes reuerere.

Audito libenter.

Voluptatem coërce.

Inimicitiam solue.

Vxorem ducito ex equalibus, ne si ex ditioribus duxeris, dominos tibi pares, non affines.

EIVS

SAPIENTVM.

EIVSDEM EX AVSONIO, CARMINE
Iambico Trimetro.

Loqui ignorabit, qui tacere nescit,
Eiusdem est artis rectè tacere, & rectè loqui.
Bono probari malo, quàm multis malis.

Non refert, quàm multi laudent te, sed quales, nam ab
improbis laudari, vituperari est.

Demens superbus invidet felicibus.

Stuliciæ est cruciari felicitate malorum, quasi in
vulgaribus bonis sit sita felicitas.

Demens dolorem ridet infelicium.

Aequè stultum est, gaudere calamitate malorum,
quasi non & antè fuerint infelices.

Pareto legi, quisquis legem sanxeris.

Quod alijs præscripseris, ipse servato.

Plures amicos re secunda compares.

Prospera fortuna conciliat amicos.

Paucos amicos rebus aduersis probes.

Sed reflante fortuna pauci manent, sed sinceri.

CLEOVLII LYNDII.

Ne sis unquam elatus.

Domus curam age.

Libros euolue.

Liberos tibi charissimos erudi.

Iustè iudicato.

Bonis benefacito.

A maledicentia temperato. Suspicionem abijcito.

Parentes patientia uince. Beneficij accepti memento.

Inferiorem ne reijcias. Aliena non concupiscas.

Ne te ipsum præcipites in discrimen.

DICTA.

Res amici diligas, & perinde serues, ut tuas.

Quod oderis, alteri ne feceris.

Ne cui miniteris, est enim muliebre.

Citius ad infortunatos amicos, quam fortunatos profici-

Lapis auri index, aurum hominum.

(scere,

Voto nihil preciosius.

Mendax calumnia uitam corrumpit.

Mendaces odit quisquis prudens ac sapiens.

EIVSDEM EX AVSONIO,

Carmine Asclepiadeo.

Quantò plus liceat, tantò libeat minus.

Quo potentior es, hoc magis caue, ne quid pecces. Et
quò plus tibi permittunt homines ob principatum, hoc ipse
minus permittas tibi.

Fortunæ inuidia est, immeritus miser.

Cum bonis malè est, fortunæ imputatur, cum ea sepe
magnatum sit culpa.

Felix criminibus nullus erit diu.

Felicitas malè parta, non est diuturna.

Ignoscas alijs multa, nihil tibi.

In alios lenis esto, in te ipsum seuerus.

Parcit quisq; bonis, prodere vult bonos.

Qui bonos uiros tradit in manus bonorum, is seruat,
non perdit quos prodit. Quinquã suspicor legendum. Par-
cit quisq; bonis, perdere uult malos, ut sit sensus: Qui ma-
los ac nocentes afficit supplicio, is miseretur bonorum &
innocentium, quos ab horum uolentia liberat.

Maion

SAPIENTVM.

Maiorum meritis, gloria non datur.

Laus parentum non tribuitur posteris.

Turpis sæpè datur culpa minoribus.

At probra parentum sæpè obijciuntur liberis.

CHILONIS LACEDAEMONII.

Nosc te ipsum.

Ne cui inuideas mortalium.

Temperantiam exerce.

Turpia fuge.

Tempori parce.

Iuste rem para.

Multitudini place.

Sapientia utere.

Moribus probitus esto.

Ne quid suspiceris.

Oderis calumnias,

Ne fueris onerosus.

EIVSDEM EX AVSONIO, CARMINE

Choriambico, ex Choriambis tribus &

Amphibracho.

Nolo minor me metuat, despiciatq; maior.

Sic est moderanda vitæ ratio, ne inferioribus sis formidini, quod est tyrannicum, nec superioribus contemptui, quod est abiectæ fortunæ.

Vive memor mortis, immemor ut sis salutis.

Sic fuge turpia, quasi hodie moriturus. Sic cura honesta studia, quasi semper victurus. Quando hic uersus deprauatus est, suspicor ita legendum: Vive memor mortis ut sis & memor salutis.

Tristia cuncta exupera, aut animo aut amico.

In rebus aduersis aut amici consuetudine falle moerorem, aut animo te sustine.

Tu bene si quid facias, non meminisse fas est.

Benefacta tua prædicent alij.

DICTA.

Grata senectus homini, quæ parilis iuuentæ.

Florida senectus similima est adolescentiæ.

Illa iuuentus grauior, quæ similis senectæ.

Morosa iuuentus similima est senectuti.

SOLONIS ATHENIENSIS,

ex Græco.

Deum cole.

Parentes reuerere.

Amicis succurre.

Nemini inuideto.

Veritatem sustineto,

Ne iurato.

Legibus pareto.

Cogita quod iustum est.

Iracundiæ moderare.

Virtutum laudato.

Malos odio prosequere.

EIVSDEM EX AVSONIO,

Carmine Trochaico.

Dico nunc uitam beatam, fata cum peracta sunt.

Nemo beatus, nisi qui feliciter obierit diem.

Par pari iugato coniunx, dissidet quod impar est.

Firmissima est amicitia, quæ inter pares coijt,

Non erunt honores usquam fortuiti muneris.

Honos uerus uirtutis est præmium, non munus fortune.

Clam coarguas propinquum, sed palã laudaueris.

Amicum laudato palãm, sed errantem occulté corripe.

Pulchrius, multo parari, quam creari nobilem.

Clarior est nobilitas, quam ipse tuis uirtutibus tibi pararis, quam quæ ex maiorum imaginibus contigit.

Certa

SAPIENTVM.

Certa si decreta fors est, quid cauere proderit?

Si fatum uitari non potest, quid prodest præscisses?

Siue sunt incerta cuncta, quod timere conuenit?

Si incertum, stultum est timere, quod an euenturum sit, nescias.

THALETIS MILESII.

ex Græco.

Principem honora.

Amicos probato.

Similis sis tui.

Nemini promittito.

Quod adest, boni consulito.

A uitijs abstineto.

Gloriam sectare

Vitæ curam age.

Pacem dilige.

Laudatus esto apud omnes.

Sufurronem ex ædibus eijsce.

EX AVSONIO, VERSV,

Pentametro.

Turpe quid ausurus, te sine teste time.

Quod apud alium puderet facere, ne solus quidem ausis facere, ueluti teipso teste.

Vita perit, mortis gloria non moritur,

Quod facturus eris, dicere sustuleris.

Sile si quid est in animo facere, ne quis impediatur.

Crux est, si metuas vincere quod nequeas.

Auget molestiam, qui timet, quod uitari non potest.

Cum uerè obiurgas, sic inimice iuuas.

Præstat uerè carpi ab inimico, quàm falsò laudari ab amico.

Nil nimium satis est, ne sit & hoc nimium.

Ne quid nimis. Nam modus omnibus in rebus est optimus.

D S

Sequuntur

MIMI.

SEQUUNTUR MIMI PUBLIANI AB

Erasmio primum castigati & elucidati, nunc
etiam à mendis aliquot repurgati.

ERASMVS ROTERODAMVS

Lectori salutem.

IN hos deprauatissimè scriptos reperi commentariolos
longè prodigiosiores, quàm in Catonem, qui neq; cœ-
lum, neq; terram attingerent, & tamen accuratissimè de-
pictos, ceu rem sacram. O sæculum illud infelix. Sunt ple-
riq; Senarij Iambici, si quod diuersum genus inciderit an-
notabimus. Cæterum qui scire uolet, à quàm portentosis
mendis hos Mimos uindicauerimus, is conferat cum ijs,
quos ante nostram editionem habebant uulgati codices.
Vale lector & frueri.

Alienum est omne, quicquid optando euenit.

Sensus est, id quod nostro studio paratur, uerè nostrum
est, quod uotis contingit, alienum est, nempe quod fortuna
possit eripere.

Ab alio expectes, alteri quod feceris.

Qualis fueris in alios, tales alij futuri sunt in te.

Animus uereri qui scit, scit tutò aggredi.

Qui intelligit periculum, is nouit cauere periculum.

Temeritas autem periculosè rem aggreditur, quia nescit
timere.

Auxilia humilia, firma consensus facit.

Concordia fortia facit, etiam quæ sunt imbecillia. Con-
trà discordia maximas opes debilitat.

AMOR

PUBLIANI.

Amor animi arbitrio sumitur, non ponitur.
Nobis in manu est, non incipere amare, ubi coeperis
iam illi seruus es, nec potes excutere, cum uelis.

Aut amat, aut odit mulier, nihil est tertium.
Mulier nimis est uehemens in utramq; partem, animal
affectibus obnoxium. Quanquam huiusmodi uiros etiam
non paucos reperias, nimis in utramq; partem uehemen-
tes.

Ad tristem partem strenua suspitio.

Qui parum sunt felices, magis laborant suspitione,
Vel sic: Suspitio plerumq; uergit in partem deteriore,
strenua hic citam ac propensam significat.

Ames parentem, si æquus est, si aliter, feras.
Bonum parentem ama, difficilem tollera, uel ob hoc,
quia pater est, æquus dixit pro comodo & humano,
Aspicere oportet, quod possis deperdere,
Serua, quod nolis perire. Oculus autem, hoc est, præ-
sentia domini optimus rei custos.

Amici vitia si feras, facis tua.

Tibi imputabitur, quicquid peccat amicus, cum non
admoneas.

Aliena homini, ingenuo acerba est seruitus.

Durum est seruire ei, qui liber sit natus.

Absentem lædit, cum ebrio qui litigat.

Mens enim ebrij non adest, cum qua loquendum est.
Itaq; perinde est, ac si non adesset ipse,

Amans iratus multa mentitur sibi.

Multa enim constituit in animo, quæ non prestat po-
stea. Egone illam? quæ me? quæ illum?

AUARIUS

M I M I.

Auarus ipse miseriæ causa est suæ.

Nam sua sponte & uolens pauper est.

Amans, quid cupiat, scit, quid sapiat, non videt.

Amans sine iudicio cupit, nec expendit salubre sit, at
pernitiosum, id quod cupit.

Amans quod suspicatur, vigilans somniat.

Qui amant, ipsi sibi somnia fingunt, & inani spe sibi
blandiuntur.

Ad calamitatem quilibet rumor valet.

Tristia facile sparguntur in uulgus, quæ recta sunt
& honesta uix creduntur.

Amor extorqueri non potest, elabi potest.

Amor non potest subito, uicq; expelli, sed paulatim po-
test elabi.

Ab amante lachrymis redimas iracundiam.

Amans iratus lachrymis placatur.

Apertè cum est mala mulier, tum demum est bona.

Fucatum & fraudilentum est animal mulier, eoq; mi-
nimè noxia, dum palàm est mala. Indicat hìc, nullam esse
bonam.

Auarum facile capias, ubi non sis idem.

Auarum non potest ferre auarus, uel facile fallas aua-
rum, nisi sis idem, quod ille est, id est, auarus & ipse.

Amare & sapere vix Deo conceditur.

Non est eiusdem amare, & sanæ mentis esse.

Auarus nisi cum moritur, nil rectè facit

Etenim cum moritur, tum demum permittit, alios suis
opibus frui.

Astutè dum celatur, se ætas indicat.

Senectus

PUBLIANI.

*Senectus celari non potest. Nisi fortè sic legendum est:
Astu crimen celatur, ætas indicat. Tempus enim aperit
omnia.*

*Auarus damno potius, quàm sapiens dolet.
Sapiens non cruciatur damnis rerum, sed is, qui ma-
gnificat pecuniam.*

*Auaro quid mali optes, ni, ut uiuat diu,
Propterea, quòd miserrimè uiuat. Summum igitur ma-
lum optat, qui optat diuinam uitam.*

*Animo dolenti nil oportet credere.
Quamdiu doles, ne quid tibi ipsi fidas. Nihil enim sanè
suadet dolor. Expecta, donec residet ægritudo, tum sta-
tue, quæ uelis loqui, aut facere.*

*Alienum nobis, nostrum plus alijs placet.
Sua quemque sortis pœnitet. Aliena miratur uerba
duntaxat. Cæterum si ad rem uentum sit, pauci uelint cum
alijs commutare.*

*Amare iuueni fructus est, crimen seni.
Amor uoluptas est in iuuenè, scelus in sene, non uolu-
ptas.*

*Anus cum ludit, morti delicias facit.
Anum uicinam morti non decet lusus. Videtur enim
mortem delectare uelle.*

*Amoris uulnus idem, qui sanat, facit.
Desiderij uulnus sanat idem, qui fecit, si sui copiam fa-
cit. Allasit autem ad Telephi fabulam.*

*Ad pœnitendum properat, citò qui iudicat.
Ne statim pronuncies, nam præcipitati iudicij sepe
pœnitet.*

Amicos

M I M I.

Amicos res optimæ parant, aduersæ probant.

Et hoc carmem deprauatum est, fortè sic legendum:
Amicum res optimæ parant, tristes probant.

Secunda fortuna conciliat amicos, aduersa explorat,
ficti sint, an ueri.

Aleator, quantò in arte est melior, tantò est ne-
quior.

Hoc est, carmen Trochaicum. In mala re, quo magis
excellis, tanto sceleratior es, ueluti miles, quo melior est,
hoc uir nequior.

Arcum intensio frangit, animum remissio.

Arcus frangitur, si nimium tendas. Animi uires au-
gentur exercitatione, ocio franguntur.

Bis est gratum, quod opus est, vltro si offeras.

Beneficium precibus exortum, magnam gratia par-
tem perdit. Quod vltro oblatum est, id bis gratum.

Beneficium dare qui nescit, iniuste petit.

Non debet uti beneficijs aliorum, qui ipse nemini be-
nefacit.

Bonum est fugienda aspicere alieno in malo.

Item plautus: Feliciter sapit, qui alieno periculo sa-
pit. Quid tibi sit fugiendum, id discas non tuo malo, sed
ex aliorum malis exemplum sumito.

Beneficium accipere, libertatem vendere est.

Felicius est dare, quam accipere. Perdit enim liber-
tatem quisquis utitur aliorum beneficio.

Bona nemini hora est, vt non alicui sit mala.

Nulla Fortuna secunda est, quæ non alterius malo con-
tingat.

Bis

PUBLIANI.

Bis emori est, alterius arbitrio mori.

Mortem naturalem æquiore animo ferunt homines,
adactam grauius.

Beneficia plura recipit, qui scit reddere.

Ingratis nemo plura committit. Quos experimur
gratos, in hos maiora conferimus.

Bis peccas, cum peccanti obsequium accommo-
das.

Nam & illum adiuuas, & te eiusdem malefacti reum facis.

Bonus animus læsus, grauius multo irascitur.

Lenis animus cum incandescit, uehementius commouetur.

Bona mors est homini, vitæ quæ extinguit mala.

Miseris mors est optanda quoq; ut quæ finem adferat
malorum.

Beneficium dando accipit, qui digno dedit.

Hunc uersum nominatim citat Aulus Gellius inter Mi-
mos Publianos.

Blanditia non imperio fit dulcis Venus.

Iucundus est, cum ex animo quis redamatur, non cum
extorquetur mulieris obsequium.

Bonus animus nunquam erranti obsequium ac-
commodat.

Qui probus est, ipse nunquam alteri peccanti assentitur.

Beneficium se dedisse qui dicit, petit.

Commemoratio beneficij dati est reposcentis gratiam.

Con

M I M I.

Coniunctio animi, maxima est cognatio.

Arctius alligat mutua beneuolenti, quam affinitas sanguinis. Fortè uersus hic ita legendus est:

Beneuolus animus maxima cognatio est.

Nam & hoc modo carmen constat, & in hac litera, nempe B, reperiatur.

Beneficium sæpè dare, docere est reddere.

Qui sæpius bene meretur de aliquo, is prouocat ad gratitudinem, quadam pertinacia benefaciendi.

Bonitatis verba imitari, maior malicia est.

Qui malus est, & bene loquitur, is plus quam malus est.

Bona opinio homini tutior pecunia est.

Tutius est habere bonam famam, quam diuitias.

Bonum tametsi supprimitur, non extinguitur.

Veritas & iusticia premi potest ad tempus, sed emergit postea.

Bis vincit, qui se vincit in uictoria.

Qui moderatè utitur uictoria, his uincit. Primum hostem, deinde animum.

Benignus etiam dandi causam cogitat.

Qui liberalis est, non expectat ut rogetur, sed, ultrò queritat occasionem largiendi.

Bis interimitur, qui suis armis perit.

Magis dolet nobis calamitas, cuius ipsi ministrauimus occasionem, Velut si quis hominem euehat ad magistratum, à quo postea subuertatur.

Bene dormit, qui non sentit, quam malè dormiat.

Cum

PUBLIANI.

Cum abest sensus malus, nihil est mali. Velut, si quis alto somno obrutus, non sentit incommoditatem strati.

Bonorum crimen est officiosus miser.

Si calamitosus est, qui rectè uiuit, hoc imputatur uirtuti, cui dicunt aduersari fortunam.

Bona fama in tenebris proprium splendorem obtinet.

Decus rectè factorum non potest obscurari: Lucet enim in ipso pectore, si non respondet opinio populi.

Benè cogitata si excidunt, non occidunt.

Quod rectè proposueris, etiamsi ad tempus excidit animo, tamen non omninò perit.

Benè perdit nummos iudici qui dat nocens.

Qui corrumpit iudicem pecunia, cum sit nocens, perdit eam, sed suo bono. Proinde benè perdit.

Bonis nocet quisquis, pepercerit malis.

Fit iniuria bonis, cum impunitas datur malis. Pauciores enim boni futuri sunt, si licet impune malos esse.

Bono iusticiæ proxima est seueritas.

Seueritas enim est iusticia rigidior, & exactior, uergens tamen ad inclementiam.

Bonum apud virum citò moritur iracundia.

Apud Malos uiros ira tardissimè senescit, apud bonos citò.

Bona turpitudine est, quæ periculum indicat.

Aut sic: Quæ periculum uindicat. Satius est pudere, quam pigere. Pudor utilis est, per quem arcemur ab his, quæ periculose fecerimus.

E

Bona

M I M I .

Bona comparat præsidia misericordia.
In alios misericors meretur, ut in se fauentes sint alij,
si quid inciderit.

Bonarum rerum consuetudo optima est.
Vilescit, quod consuetum esse cœperit. Bonis rebus ni-
hil debet esse charius. Charum est autem, quod rarum est.
Beneficium dignis ubi das, omnes obligas.
Virtuti enim datur, non homini. Et tuo beneficio bo-
nus in cæteros omnes utitur.

Crudelis in re aduersa est obiurgatio.
Consolendus est amicus, non obiurgandus in rebus af-
flictis.

Cauendi nulla est dimittenda occasio,
Nunquam satis caueris. Aliquando nocendi est omit-
tenda occasio, cauendi nunquam.

Cui semper dederis, ubi negas, rapere imperas.
Qui assueuerit semper accipere, is putat iam sibi de-
beri quod datur, adeo, ut si negaris, paratus sit eripere.
Hoc ad principes peculiariter pertinet.

Crudelem medicum intemperans æger facit.
Aegroti intemperantia facit, ut medicus cogatur ad
duriora remedia descendere, nempe sectionem, aut ustio-
nem & similia.

Cuius mortem amici expectant, vitam oderunt.

Eius uita sit inuisa oportet, cuius amici mortem optant.

Cum inimico nemo in gratiam citò redit.

Non est statim fidendum inimico. Facile dissoluitur
beneuolentia, at non facile sarcitur, Et ira omnium tar-
dissime senescit.

Ciliu

PUBLIANI.

Citius venit periculum, cum contemnitur.

Magis nocet periculum his, qui negligunt, quam qui cauent.

Castra matrona ad virum parendo imperat.

Pudica uxor hoc impetrat obsequio, ut quicquid uelit, faciat maritus, & magis imperat, cum obsequitur, quam cum exigit.

Citò ignominia sit superbi gloria.

Arrogantiam semper sequitur infamia, qui insolenter utitur gloria, incidit in ignominiam.

Consilio melius vincas, quam iracundia.

Ira præceps est, prudentia sedata. Hac citius efficies quæ uoles, quam uolentia & ferocitate.

Cuius dolori remedium est patientia.

Omnis dolor lenitur patientia. Alia in alijs malis sunt remedia, At patientia commune malorum omnium est lenimentum.

Dum vitia profunt, peccat qui rectè facit.

Cum expedit esse malus, tum nocet esse bonos. Et cum premium est malefactoris, tum benefactoris poena est.

Contemni est leuius, quam stulticia percuti.

Satius est contemni ob uirtutem, quam stultum quidam agere.

Comes facundus in via pro uehiculo est.

Et hic uersus citatur ab Aulo Gellio. Iucundus confabulator facit, ut non sentias uiae tedium, perinde ac si uehiculo porteris.

M I M I.

Citò improborum læta in perniciem cadunt.

Non est diuturna improborum felicitas.

Crimen relinquit vitæ, qui mortem appetit.

Videtur accusare uitam suam, qui mortem appetit.

Cui plus licet, quàm par est, plus vult quàm licet.

Hunc uersiculum adscripsi ex Gellio. Cui plus permit-
titur, quàm æquum est, is plus sibi sumit, quàm oportet.
Hoc conuenit in Tyrannos & uxores.

Discipulus est prioris posterior dies.

Quotidiana rerum experientia reddimur prudenti-
ores.

Damnare est, obiurgare, cum auxilio est opus.

Cum amicus afflictus eget auxilio, tum obiurgare non
est officiosum, sed damnare est. Primum eximendus est
calamitati, postea obiurgandus, quòd sua culpa in eam in-
ciderit.

Diu apparandum est bellum, ut vincas celerius.

Qui in aggrediendo nimium properant, aliquando
tardius conficiunt. Mora in apparando, non dispendium
est, sed lucrum ad negocium citò conficiendum.

Dixeris maledicta cuncta, cum ingratum homi-
nem dixeris.

Ingratitudo omnia uitia in se complectitur. Nullum
igitur conuitium dici potest contumeliosius. Versus est
Trochaicus.

De inimico ne loquare malum, si cogites.

Si cogitas nocere inimico, caue loquaris malè, cauebit
enim ille. Stultum est igitur maledicere. Nam si amicus
est, iniquè facis: si inimicus, minus illi nocebis.

Delibe-

PUBLIANI.

Deliberare utilia, mora est tutissima.

Tutissimum est, esse lentas consultationes. Nam precipitata consilia, plerunq; sunt inauspicata.

Dolor decrescit, ubi quò crescat non habet.

Cum malum uenerit ad summum, tum necesse est, ut fiat remissius.

Dediscere flere foeminam est mandacium.

Id est, foemina nunquam hoc dediscet.

Discordia sit charior concordia.

Amantium iræ, amoris redintegratio est.

Deliberandum est diu, quod statuendū est semel.

De quo non potes nisi semel statuere, ueluti de matrimonio, de sacerdotio, de hoc diu deliberandum est, priusquam aggrediaris.

Difficilem oportet habere autem ad crimina.

Ne facile credas accusanti quempiam.

Dum vita grata est, mortis conditio optima est.

Tum optimum est mori, cum adhuc dulce est uiuere.

Damnum appellandum, cum mala fama lucrum

Lucrum cum iactura famæ, damnum est, non lucrum.

Ducis in consilio posita est virtus militum.

Frustrà sunt fortes milites, ni Ducis prudentia regantur.

Dies quo donat timeas, citò raptum venit.

Quod subitò contingit, subitò solet auferre fortuna.

Dimissum quod nescitur, non admittitur.

Non est damnum, quod non sentis.

Etiam innocentes cogit mentiri dolor.

M I M I.

In tormentis sæpè mentiuntur & innocentes, adacti
cruciatu.

Etiam peccato rectè præstatur fides.

Adeó seruanda est fides, ut etiam malis in rebus alia
quandó præstanda sit.

Etiam celeritas in desiderio mora est.

Cupienti etiam festinatio uidetur mora.

Ex uitio alterius sapiens emendat suum.

Ex alienis erratis sapiens colligit, quid sibi sit cauendum.

Et deest & superat miseris cogitatio.

Deest, quia non uident, quo pacto possint mederi malis,
& superest, quia intelligunt, quid debuerint cauere, sed
seró.

Etiam obliuisci quod scis, interdum expedit.

Quædam huiusmodi sunt, ut sint dediscenda. Legi po-
terat & quod sis, ut sit sensus: Expedit aliquoties memi-
nisse magis, quid præsens tempus & res postulet, quàm
tua dignitas.

Ex hominum questu, facta fortuna est Dea.

Studium lucri facit, ut fortuna credatur esse Dea, quæ
faueat, aut ex questu, id est, querimonia, Nam illi imputant,
si qui t acciderit aduersi.

Effugere cupiditatem, regnum est vincere.

Vincere auaritiam aut iram plus est, quàm regnum.

Exuli ubi nusquam domus est, sine sepulchro est
tanquam mortuus.

Opinor ita legendum.

Cui nusquam domus est, sine sepulchro est mor-
tuus. id

PUBLIANI.

Id est, exul qui nusquam habet domum, perinde est
ut mortuus insepultus, aut cui non est sepulchrum.

Etiam qui faciunt, odio habent iniuriam.

Nolunt sibi fieri iniuriam, nec ij, qui faciunt alijs.

Eripere telum, non dare irato decet.

Irato non est danda occasio nocendi, sed potius adiu-
menda.

Exilium est patriæ denegare se, pati, vel:

Se denegare patriæ, exilium est pati.

Sic enim uersiculum hunc mutauimus: Qui latet &
non uersatur in Republica, is sua sponte exul est.

Etiam capillus vnus habet umbram suam.

Nihil tam est minutum, quod non possit aliquid.

Eheu quam miserum est, fieri metuendo senem.

Miserrimum est consensescere metu mali, quod nondum
aduenerit.

Etiam hosti est equus, qui in consilio habet fidem.

Qui sequuntur quod dicitur fides, non quod dolor, is etiam
hostibus erit equus.

Excelsis multo facilius casus nocet.

Ex alto cadentibus periculosior est ruina. Ita periculo-
sius deijcitur ex alta fortuna.

Fidem qui perdit, quo se seruet in reliquum?

Qui perdit pecuniam, habet in quo se seruet, qui fidem,
nihil habet cui se seruet,

Fortuna si blanditur, optatum venit.

Insidiatur fortuna, cum blanda est. Ita tum maxime
habenda est suspecta, cum maxime prospera est.

M I M I.

Fortunam citius reperias, quàm retineas.

Difficilium est retinere fortunam, ne mutetur. Et maior uirtus est tueri parte, quàm parare.

Formosa facies muta commendatio est.

Fauetur enim formosis, etiam si nihil dicant.

Frustrà rogatur, qui misereri non potest.

Qui non potest mollescere precibus, quid opus est hunc rogare?

Fraus est accipere, quod non possis reddere.

Dolus est accipere beneficium à quopiam, cui non possis tantundem reddere.

Fortuna nimium quem fouet, stultum facit.

Magnæ felicitatis comites sunt, stultitia & arrogantia.

Fatetur facinus is, qui iudicium fugit.

Qui detrectat iudicium, indicat se sibi malè consci-um esse.

Felix improbitas optimorum est calamitas.

Quoties fortuna fauet improbis, hoc fit calamitate & malo optimorum.

Feras non culpes, quod mutari non potest.

Hic uersus nominatim citatur à Gellio, quod mutari, corrigi què non potest, id tacitè ferendum est, non uituperandum.

Futura pugnant, ut se superari sinant.

Sic instant futura mala, ut tamen uinci uitari què possint prudentia.

Furor sit, læsa sæpius patientia.

Et

PUBLIANI.

Et hoc carmen citatur á Gellio: Lenes cum sæpius
prouocentur, tandem irritati grauius irascuntur, quia ra-
rius & serius commouentur.

Ficta citò ad naturam redierint suam.

Simulata non diu durant. Et iuxta Flaccum:

Naturam expellas furca, tamen usq; recurret.

Fidem qui perdit, nihil potest vltra perdere.

Omnia perdidit, qui fidem perdidit.

Facilitas animi ad partem stulticiæ rapit.

Facile adducitur in uitia, qui facilis est animo, ut Mi-
tio ille Terentianus, qui ob facilitatem sexagenarius no-
uus factus est maritus.

Fides vt anima, vnde abiit, nunquam redit.

Vt uita semel amissa nunquam reuertitur, sic & fides,
iuxta illud: Qui semel scurra, nunquam bonus paterfa-
miliæ.

Fidem nemo vnquam perdit, nisi qui non habet.

Pecuniam non perdit, nisi qui habuit. At fidem is di-
citur perdidisse, qui non habuit, id est, qui perfidus fuit.

Fortuna obeffe nulli, contenta est semel.

Nullum malum uenit sine incurfu alterius mali.

Fulmen est, vbi cum potestate habitat iracundia.

Versus est Trochaicus. Potens cum irascitur, fulminat,
non irascitur.

Frustrà cum ad senectam ventum est, repetes ado-
lescentiam.

Et hic Trochaicus est. Non licet reiuuenescere. Proim-
dè seni tractanda sunt senilia.

M I M I.

Falsum maledictum maleuolum mendatum est.

Qui conuiciatur & mentitur, is maliciose mentitur.

Fœminæ naturam regere, desperare est omnium.

Omnes desperant, se posse regere mulieris ingenium.

Fer difficilia, ut facilia leuius feras.

Exerce te rebus difficilioribus, ut alia facilius feras.

Fortuna nulli plus quam consilium valet.

Consilium plus efficit, quam felicitas.

Fortuna vitrea est, quæ cum splendet, frangitur.

Vitrum cum maxime lucet, tum facillime frangiur.

Ita splendidissima fortuna minime durabilis est.

Feras quod lædit, ut quod prodest perferas.

Ut potiare commodo, feras incommodum.

Facit gratum fortuna, quam nemo videt.

Fortuna facit inuidiosum, nisi lateat. Ergo dissimulan-
da est.

Frugalitas miseria est rumoris boni.

Hunc uersum addidit ex Gellio. Esse frugalem, rumor
quidem bonus est, sed infelix, & parum uulgo laudatus,
cui profusio magis placet. Nisi mauis misertam accipere
pro penuria, siue inopia. Nam tum erit sensus: Qui lau-
datur frugalis, is non laudatur. Tertius sensus argutissi-
mus est. Frugalitas est parsimonie uitium, sed sub honesto
laudatoq; nomine.

Graue præiudicium est, quod iudiciu non habet.

Post præiudicia sequuntur iudicia, in quibus excutiuntur
pre-

PUBLIANI.

præiudicia. At graue est illud præiudicium, quod non sequitur aliud iudicium, sed ipsum iudicij loco est, ueluti si princeps præ se ferat animum inimicum quempiam, nullus est iudex, qui secus ausit iudicare.

Grauisima est probi hominis iracundia.

Vir bonus ut tardior est ad iram, ita grauius irascitur, si uicta sit illius bonitas.

Grauis animi pœna est, quem post factum pœnitet.

Magnam pœnam dedit, quem pœnitet facti.

Grauis animus dubiam non habet sententiam.

Vir constans certa habet consilia.

Graue est malum omne, quod sub aspectu latet.

Malum illud immedicabile, quod prætextu bonæ rei personatum est. Nam hic aspectum uocat personam.

Grauius nocet, quodcumque inexpertum accidit.

Noua mala grauius dolent.

Grauior inimicus, qui latet sub pectore.

Affectus uitiosus maxime nocet homini, at is latet sub pectore, nec potest excuti.

Grauisimum est imperium consuetudinis.

Consuetudo planè tyrannidem quandam obtinet in rebus humanis, adeò ut stultissima quæque si semel inoleuerint, reuelli non possunt.

Graue crimen etiam cum dictum est leuiter, nocet.

Velut si quis apud Anglos, uel ioco uocet aliquem proditorem, non caret periculo, ob odium criminis.

Hic

M I M I.

Heu quàm difficilis est gloriæ custodia.
Fama honesta facilius contaminatur, & difficilius est
eam tueri, quàm parare.

Homo extra corpus est suum, cum irascitur.
Non est apud se, quisquis irascitur, Respondet illi su-
periori: Absenti loquitur, qui cum irato litigat.

Heu quàm est timendus, qui mori tutum putat.
Qui mortem contemnit, is uehementur est timendus,
propterea quod alienæ uitæ dominus est, quisquis suæ con-
temptor est.

Homo, qui in homine calamitoso est misericors,
meminit sui.

Intelligit enim, sibi posse accidere, ut sit opus auxilio.
Versus est Trochaicus.

Est honesta turpitude, pro bona causa mori.
Gloriosa est infamia, uitam impendere iusticiæ. Et hic
Trochaicus est.

Habet in aduersis auxilia, qui in secundis com-
modat.

Et hic Trochaicus est. Qui cum feliciter agit, alijs
subuenit, huic alij subueniunt in rebus aduersis.

Heu quàm miserum est, ab illo lædi, de quo non
possis queri.

Et hic Trochaicus est. Durum est lædi, uel ab amico,
uel à potente, quod queri de altero, non est honestum, de al-
tero non est tutum.

Hominem expetiri multa paupertas iubet.

Pauper

PVBLIANI.

Paupertas ingeniosa est & artium repertrix. Et ingenium mala sæpè mouent, iuxta Nasonem.

Heu dolor, quàm miser est, qui in tormento vocem non habet.

Et hic Trochaicus est. In tormentis uerum exquiritur. At quidam ita torquentur, ut non ausint uerum dicere, scientes, quid uelit taceri, qui torquet.

Heu quàm pœnitenda incurrunt homines uiuendo diu.

In longa uita multa accidunt, quæ nolis. Hic quoq; Trochaicus est.

Habet suum uenenum blanda oratio.

Insidiosa est blandiloquentia, & melle litum uenenum.

Homo toties moritur, quoties amittit suos.

Orbitas mors quædam est.

Homo semper in sese aliud fert, in alterum aliud cogitat.

Hic est Iambicus Tetrameter. Nemo non est dissimulatur.

Honestus rumor alterum est patrimonium.

Tantundem ferè ualet honesta fama, quantum patrimonium.

Homo nescit, si dolore fortunam inuenit.

Non sentitur dolor, quo paratur aliquid commodi.

Honestè seruit, qui succumbit tempori.

Honestum est seruire tempori, & cedere fortunæ ad tempus.

Homo vitæ commodatus, non donatus est.

Vita datur ad tempus, ut qui dedit, exigat suo iure quando cunq; uelit. Hæc

M I M I .

Hæredem scire, vtilius est, quàm quærerere.

Quidam codices habent ferre, pro scire. Satius est ferre qualemcunq; hæredem, quàm nullum habere. Si legas scire, sensus est: Præstat habere liberos, quibus tua relinquas, quàm circumspicere alienos, quibus tua relinquas.

Hæredis fletus, sub persona risus est.

Hic quoq; uersus citatur à Gellio. Fletus hæredis est risus personatus, id est, dissimulatus. Gaudet enim etiam si fleat.

Habent locum maledicti crebræ nuptiæ.

Vulgus malè sentit de muliere sæpius nupta.

Inferior horret, quicquid peccat superior.

Quod Principes peccant, id recidit in malum plebis.

Inimicum vlcisci, vitam accipere est alteram.

Iucundissima res est uindicta, & uelut altera uita. Primum vitam tuetur suam, deinde capit uoluptatem exultatione.

Id agas, ne quis tuo te merito oderit.

Odiu effugere non possumus, ne quis non merito oderit, id cauere possumus.

Inuitum cum retineas, exire incitas.

Qui non cupit manere, hunc quò magis retines, hoc magis cupit abire.

Ingenuitatem lædis, cum indignum rogas,

Seruile est, supplicem esse homini indigno. Leditur enim ingenuitas.

In nullum auarus bonus, in se pessimus.

Nulli benefacit auarus, se uerò etiam discruciat custodia rerum suarum.

Inopi

PUBLIANI.

Inopi beneficium bis dat, qui dat celeriter.

Bis gratum est beneficium, quod statim prompteq; datur egenti.

Instructa inopia est in diuitijs cupiditas.

Cupere cum abundes, inopia quaedam est, non expedit sed instructa & onusta, quasi dicas, diues inopia.

Inuitat culpam qui peccatum præterit.

Qui dissimulat peccatum, is inuitat, ut iterum peccetur. Lucundum nihil est, nisi quod reficit varietas.

Nihil tam dulce, quod non pareat satietatem, nisi uarietate condatur.

Ingenuitas non recipit contumeliam.

Generosi & ingenui animi est negligere contumeliam. Aut sic: Generosus animus impatiens est contumeliae.

Impunè peccat, in eum, qui peccat, rarior.

Fortè sic legendum est: Impunè peccat, cum quis peccat rarior. Aut: impunè peccat, cum quis peccat rarius.

Ingratus vnus miseris omnibus nocet.

Vnius hominis ingratitude facit, ut nec gratis succurratur, cum egent.

In miseri vicia nulla contumelia est.

Hoc carmen reperi uariè deprauatum. Et haud scio, an rectè diuinarim. Non uidetur contumelia, quam facias in hominem malum et infelicem. Nisi sic maus: In uitia miseri contumelia est dicere, id est, contumeliae genus est insectari uitia hominis miseri, qui magis eget consolatione.

Inopia

M I M I.

Inopiæ parua defunt, auaritiæ omnia.

Videtur hic uersus deprauatus. Nam in controuersijs Seneca citat huiusmodi Publij carmen.

Luxuriæ defunt multa, auaritiæ omnia.

Quanquam hic quoq; uersus constabit, si legas: Defunt praua siue pauca, quod ego malim. Multa desiderat pauper ad uitæ usum, sed auarus magis eget, qui nec id habet, quod habet.

Ita amicum habeas, posse ut fieri inimicum putes.

Et hic citatur à Gellio. Sic ama tanquam osurus. Ita confidas amico, ut si fiat inimicus, non multum possit ledere.

Gellius hanc sententiam Chiloni, Cicero in Lælio adscribit Bianti.

Inuidiam ferre, aut fortis aut felix potest.

Fortunati negligunt inuidiam, uir fortis contemnit.

In amore mendax semper iracundia.

Eadem est sententia, quam ante dixit: Amans iratus multa mentior sibi.

Inuidia tacite sed minute irascitur.

Inuidia habet iram suam, sed dissimulatam & minutam, hoc est, de re nibili.

Iratum breuiter uites, inimicum diu.

Ira statim subsidet, odium diuturnum est. Odit autem quisquis est inimicus. Ab hoc igitur diu cauendum est, imò semper. Hoc ipsum admonet sapiens hebraeus, Ab hoste reconciliato esse cauendum.

Iniuriarum remedium est obliuio.

Vindicta non medetur iniurijs tibi factis, sed obliuio optime.

Iracundiam

PUBLIANI.

Iracundiam qui vincit, hostem superat maximum.

Trochaicus est, Fortissimum est iram suam uincere. Hoc Alexander ille Magnus orbis domitor non potuit.

In malis sperare bonum, nisi nocens, nemo solet.

Et hic Trochaicus. Bona conscientia facit, ut in malis speremus superos auxiliatores.

In vindicando criminosa est celeritas.

Quidam habent, in iudicando. Ne sis præceps uel ad ultionem, uel ad iudicandum.

Inimicum quamuis humilem, docti est metuere.

Sapientis est, non contemnere hostem, quantumuis humilem, potest enim per occasionem nocere.

In calamitolo risus etiam iniuria est.

Miseri risu etiam offenduntur. Et quibus res sunt minus secundæ, ad suspicionem mali rapiunt, etiam casu dicta.

Iudex damnatur, cum nocens absoluitur.

Cum absoluitur nocens, tunc iudex non innocens sit, oportet.

Ignoscere humanum, ubi pudet cui ignoscitur.

Non ignoscendum est, nisi pœniteat facti.

In rebus dubijs, plurimi est audacia.

Forte legendum est plurimum, uel plurimi. Multum ualeat audacia, cum res est dubia, hoc est, periculosa.

Illo nocens se damnat, quo peccat die.

Quisquis admittit scœlus, illico sibi damnatus est, iudice conscientia, etiamsi iudex nemo pronunciet.

Ita crede amico, ne sit inimico locus.

M I M I.

Item dixit antea. Ita amicum habes, &c.

Iratus etiam facinus consilium putat.

*Qui irascitur, etiam scelus putat iudicio recteque fieri.
Improbe Neptunum accusat, qui iterum nau-
fragium facit.*

*Hoc addidi ex Gellio. Qui semel expertus, iterum
exponit se periculo, imprudenter accusat fortunam. Est
autem & hic Trochaicus tetrameter.*

*Loco ignominiae est apud indignum dignitas.
Honor commissus indigno, non honestat eum, sed ma-
gis dedecorat.*

Laus ubi noua oritur, etiam vetus amittitur.

*Si iterum recte facies, efficiet, ut superiori de te fame
fidem habeant homines.*

Læso doloris remedium, inimici dolor.

Suum malum minus sentit, qui potest ulcisci.

Leuis est fortuna, cito reposcit, quæ dedit.

Fortuna inconstans, statim repetit & aufert, si quid dedit.

Lex vniuersi est, quæ iubet nasci & mori.

*Necessitas nascendi & moriendi, neminem non com-
plectitur.*

Lucrum sine damno alterius fieri non potest.

*Vnius lucrum damnum est alterius. At non item in
rebus animi.*

*Lasciuia & laus nunquam habent concor-
diam.*

Intemperantia semper obnoxia est infamiae.

Legem nocens veretur, fortunam innocens,

Innocens

PUBLIANI.

Innocens etsi non ueretur leges, ut nocens, tamen timet fortunam, quæ nonnunquam opprimit innocentem.

Luxuriæ defunt multa, avariciæ omnia.

Hunc uersum Seneca citat in controuersijs. Multis eget profusus, avarus eget omnibus. Illi multis est opus, qui multum absumit, huic nihil est satis cum sit insatiabilis.

Milignos fieri, maxime ingrati docent.

Ingrati faciunt, ut qui benigni fuerint, contractius donent. Hos enim malignos uocant, id est, parcos.

Multis minatur, qui vni facit iniuriam.

Omnes expectant iniuriam ab eo, qui uni fecerit. Mora omnis odio est, sed facit sapientiam.

Molesta est mora in omni re, tamen ea nos reddit sapientes, ne quid agamus temere aut inconsulto.

Mala causa est, quæ requirit misericordiam.

Innocentia non eget misericordia, sed æquum desiderat iudicem. At cum fiducia rei tota est in misericordia iudicis, pessimam habet causam.

Mori est fœlicis, ante quam mortem inuocet.

Ille feliciter moritur, qui tum moritur, dum adhuc iucunda est uita, ac nondum huius tædio mortem optat. Quisdam pro fœlicis habent felicius.

Miserum est tacere cogi, quod cupias loqui.

Durum est, cum non licet loqui quod uelis. Nam illi multo minus licebit facere que uelis, si loqui non licet.

Miserrima est fortuna quæ inimico caret.

Felicitas incitat inimicitias, ergo cui nullus inuidet, miserrimus sit oportet.

M I M I.

Malus est vocandus, qui sua causa est bonus.

Qui benefacit commodi sui causa, is malefacit.

Malus ubi bonum se simulat, tunc est pessimus.

Dissimulata malitia pessima est.

Metus cum uenit, rarum habet somnus locum.

Timor abigit somnum. Aut non est dormitandum in periculo.

Mori necesse est, sed non, quoties uolueris.

Aliquando optant mortem homines, cum mori non possint.

Malé geritur quicquid geritur fortunæ fide.

Quod á fortuna pendet, id parum est firmum.

Mortuo qui mittit munus, nihil dat illi, demit sibi.

Olim solebant inferias exhibere mortuis. Hoc perit uiuis, & nihil accipit mortuus. Trochaicus est.

Minus est quám seruus, dominus, qui seruos timet

Infra seruos est, qui seruos suos timet, nempe malé sibi conscius.

Magis verus hæres nascitur, quám scribitur.

Filius nascitur hæres, hæredipeta scribitur.

Malo in consilio, fœminæ vincunt viros.

In rebus malis plus sapiunt fœminæ, quám uiri.

Mala est voluptas, alienis adsuescere,

Dulcis cibus alienus, sed fœda uoluptas est adsuescere alienis.

Magno cum periculo custoditur, quod multis placet.

Trochaicus est, Difficile est seruare quód expetunt multi, ueluti pecuniam, aut formosam uxorem.

Mala

PUBLIANI.

Mala est medicina, vbi aliquid naturæ perit.

Medicina quæ ledit naturam, dura est, uelut, quæ membrum aufert.

Malæ naturæ, nunq̄ doctrina indigent.

Ad mala uel citra doctorem sumus idonei, uirtus discitur.

Miseram nescire, est sine periculo uiuere.

Qui sine periculo uiuit, is feliciter uiuit. Vita tuta quamuis humilis, felicissima est.

Malè uiuunt, qui se semper victuros putant.

Semper enim prorogant in crastinum, si quid est uoluptatis, aut bonæ rei.

Maledictum interpretando facies acrius.

Quidam excusant conuitium interpretatione, atq; ita magis irritant.

Malè secum agit æger, medicum qui hæredem facit.

Inuitat enim ut occidat.

Minus decipitur, cui negatur celeriter.

Qui enim diu sperat & frustratur leuius.

Mutat se bonitas, cum irrites iniuria.

Boni fiunt mali, si prouoces.

Mulier cum sola cogitat malè cogitat.

Mulier apud se cogitabunda, aliquid mali uoluit in animo.

Malefacere qui vult, nusquã non causam inuenit.

Malis nusquam deest occasio malefaciendi.

Maleuolus semper sua natura uescitur.

Etiamsi deest præmium maleficij, tamen maleuolus fruatur sua malicia, & uel gratis malus est.

M I M I.

Multos timere debet, quem multi timent.

Quem multi timent, hunc pauci amant. Is igitur uicissim timeat oportet a quibus timetur.

Male imperando summum imperium amittitur.

Summum imperium est bene imperare, id amittitur male imperando. Siue nullum, imperium tam potens, quod non amittatur si tyrannice imperes.

Mulier quæ nubit multis multis non placet.

Male audiunt uulgo, quæ sæpius mutant maritum, aut infelices sunt, aut incontinentes, aut inconstantes, aut morose.

Malum consilium est, quod mutari non potest.

Nunquam te inuoluas huiusmodi modo, ut te explicare non possis. Hunc uersum adiecimus ex Aulo Gellio.

Nil agere semper infœlici est optimum.

Qui infortunatus est in rebus gerendis, huic optimum est in ocio uiuere.

Nil peccent oculi, si animus oculis imperet.

Oculos incusamus, quasi ministret occasionem malarum cupiditatũ. At animus inculpa est, qui oculis non imperat.

Nil proprium ducas, quod mutari possit.

Nil existimes uere tuũ ac perpetuum, quod possit auferri.

Non cito ruina perit vir, qui ruinam timet.

Fortasse sic legendum, ut sit Trochaicus. Non cito perit ruina qui ruinam prætimet, id est, non facile opprimitur incommodo, qui præcauet incommodum, & non facile opprimitur periculo qui periculum obseruat.

Nescis quid optes, aut quid fugias, ita ludit dies.

Iambicus

PUBLIANI.

Iambicus est tetrameter. Ita ludit tempus & fortuna uicissitudo, ut saepe quae putaris optima, sentias maxime nocere & econtra.

Nunquam periculum sine periculo vincitur.

Et hic citatur à Gellio. Audiendum est aliquo pacto, si cupias effugere periculum. Nam qui timet omnia, nunquam se explicabit.

Nulla tam bona est fortuna, de qua nil possis queri.

Trochaicus est, Felicitati semper aliquid adiunctum est incommodum.

Nusquam melius morimur homines, quam ubi libenter viximus.

Ibi mori optimum, ubi iucunde uiximus. Trochaicus est.

Negandi causa auaro nunquam deficit.

Qui non dat libenter, semper aliquam inuenit causam cur non det.

Nimum altercando veritas amittitur.

Moderata disceptatione ueritas excutitur, at immoderata perditur, id quod prorsus accidit Sophistis quibusdam ac rixosis disputatoribus. Hic uersus à Gellio citatur.

Quotidie damnatur, qui semper timet.

Qui sibi conscius, semper timet supplicium, is quotidie damnatur.

Quotidie est deterior posterior dies.

Semper aetas uergit in peius, hoc est, mores hominum, indies magis ac magis degenerant.

M I M I .

Ridiculū est odio nocentis perdere innocentiam.

Trochaicus est. Stultum est sic odisse peccatum, ut ipse pecces, ueluti si quis ob impudicam uxorem ueneno tollat adulteram, & sic puniat adulterium, ut ipse fiat beneficus.

Pars beneficij est, quod petitur, si benè neges.

Quidam ita moleste dant, ut gratiam amittam beneficij, quidam adeo commode negant, ut uideantur dedisse:

Stultum est timere quod vitari non potest.

Velut mortem, aut aliud fatale incommodum.

Timidus vocat se cautum parcum sordibus.

Suis quisq; uitijs blanditur, eaq; extenuat mutatis nominibus.

Veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam.

Et hic refertur ab Aulo Gellio. Si finis impunitum peccatum, Facis ut iterum libeat peccare.

Tam detesta uaro quod habet, quam quod non habet.

Hunc Senarium citat Seneca in controuersijs. Auarus non magis utitur suis quam alienis, utrisq; igitur ex aequo caret.

O uita misero longa, Felici breuis.

Et hunc refert Seneca. Infelices laborant uitæ tædio. Felicibus mors ante diem uidetur accidere, quod uitæ tædium non sentiunt.

Finis Erasmo Roterodamo castigatore & interprete.

ERASMVVS ROTERODAMVS.

Lectori S. D.

Fac memineris, Lector, quæ hætenus legisti, Ethnicorum esse decreta, ut scias cum iudicio esse legenda. Quæ nunc
leges

PUBLIANI.

leges ipsius Christi, & sanctæ Ecclesiæ sunt oracula, quæ
tuto sequi possis: imo quæ sola beatum possunt efficere.
Promde sic lege, ut rem seriam, ac uale.

CHRISTIANI HOMINIS INSTITVTVM
per Erasmus Roterodamum.

Ad Gal. 5. Valet in Christo fides, quæ
per dilectionem operatur.

FIDES.

CREDO. Primus articulus.

Confiteor primum ore pio, uenerorq; fideli.
Mente Deum Patrem, uel nutu cuncta potentem.

Hunc, qui stelligeri spaciola uolumina cœli,
Et solidum omnipare telluris condidit orbem.

Et in I E S V M. II.

Eius item gnatum IESVM, cognomine Christum,
Quem Dominum nobis agnoscimus & ueneramur.

Qui conceptus. III.

Hunc Maria afflatu diuini numinis, aluo.

Concepit uirgo peperit purissima uirgo.

Passus sub Pontio. IIII.

Es graue supplicium immeritus damnante Pilato

Pertulit, infami suffixus in arbore, mortem

Oppetijt, tumulatus homo est, claususq; sepulchro.

Interea penetrat populator ad infera regna.

Tertia die. V.

Mox ubi tertia lux mœsto s; prompserat orbi,

Emersit tumulo, superas re liuius in auras

Ascendit. VI.

E S Inde

M I M I.

Inde palam ætheream scandit sub limis in arcem,
Illic iam dexter patri assidet omnipotenti.

Inde venturus est.

VII.

Idem olim rediturus ut omnem iudicet orbem,
Et uiuos pariter, uitâq; & lumine cassos.

Credo in Spiritum.

VIII.

Te quoq; credo fide simili spirabile numen,
Halitus afflatusq; Dei sacer, omnia lustrans.

Sanctam Ecclesiam.

IX.

Et te confiteor sanctissima concio, qua gens
Christigene arcano nexu coit omnis in unum.
Corpus, & unanimes capiti sociatur Iesu.
Hinc proprium nescit, sed habet communia cuncta.

Remissionem peccatorum.

X.

Hoc equidem in cœtu sancto peccata remitti
Credo, uel ijs sacro fuerint qui fonte renati,
Vel qui diluerint ultro sua crimina fletu.

Carnis resurrectionem.

XI.

Nec dubito, quin exanimata cadauera rursus
In uitam redeant, animas sortita priores.

Vitam æternam.

XII.

Vtraq; pars nostri, corpusque animusque deinceps,
Iuncta simul, uitam ducent sine fine perennem.

SEPTEM SACRAMENTA.

Hoc quoque persuasum est, Ecclesia mistica septem
Munera dispensat, quæ Sacramenta uocantur.

Hinc uarie dotes, & gratia plurima menti
Coelitus inseritur, si quis modo sumpserit apte.

Ordo

PUBLIANI.

Ordo.

I.

Ordine namque sacro confertur sacra potestas,
Ut fungere ministerijs, Christo auspice sanctis.

Matrimonium.

II.

Munere coniugij nati hunc prodimus in orbem,
Vsq̄ue adeo pulchri, pulcherrima portio, mundi.

Baptismus.

III.

Munere Baptismi longe felicius ijdem,
Quam prius, in te Christerenascimur atque nouamur.

Confirmatio.

IIII.

Deinde in amore Dei nos confirmatio sacra,
Constabilit, mentemque inuictō robore durat.

Eucharistia.

V.

Mysticus ille cibus (Græci dixerē Synaxin)
Qui panis uinique palam sub imagine Christum
Ipsū præsentem uere exhibet, intima nostra
Viscera, cœlesti saginat & educat esca,
Inque Deo reddit uegetos, & reddit adultos.

Pœnitentia.

VI.

Si quem forte Deo capitalis reddidit hostem
Noxia, continuo metanœa medebitur illi.
Restituet lapsum, rescissaque fœdera rursum
Sarciet, offensi placabit numinis iram.
Commissi modo pœniteat pigeatque nocentem,
Isque uolens peragat præscripta piamina culpe.

Vnctio.

VII.

Vnguinis extremum munus nos munit & armat,
Migrantemque animam per summa pericula tuto.

Trans

CHRISTIANIS HOMINIS.

Transmittit patriæ, & superis commendat euntem.

Amor Dei.

Hæc est indubitata fides, cui pectore certo.

Nixus, amabo patrem super omnia cunctipotentem.

Qui me condideritq; & in hunc produxerit orbem.

Rursus amore pari Dominum complectar Iesum.

Qui nos asseruit, precioq; redemit amico,

Spiritum item sanctum, qui me sine fine benigno.

Afflatu fouet, atq; animi penetralia ditans,

Dotibus arcanis, utili recreat aura.

Atq; hic ternio sanctus, & omni laude ferendus.

Toto ex corde mihi, tota de mente, supremis

Viribus, obsequio, meritoq; coletor honore.

Hunc unum reuerabor, & hoc semel omnis in uno.

Spes mea figetur, hoc omnia metiar uno.

Hic propter sese mihi semper amabitur unus.

Amor sui.

Post hunc aut alia ratione, ac nomine charus

Ipsè mihi fuero, nisi quatenus omnis in illum.

Ille mei referatur amor, fontemq; reuisat.

Fuga peccati.

Culpam præterea fugam pro uiribus omnem,

Præcipuè capitale tamen uitauero crimen,

Quod necat atq; animam letali uulnerat ictu.

Superbia. Inuidia. Ira.

Ne fastu tumeam, ne uel liuore maligno

Torquear, aut bili rapiar feruente cauebo.

Gula. Luxuria. Pigricia.

Ne uel

INSTITVTVM.

Ne uel spurca libido, uel insatiabilis aluus.
Imperet enitar, ne turpis inertia uincat.

Auaritia.

Ne nunquam saturanda fames me uexet habendi.
Plus satis ut cupiam fallacis numera mundi.

Fuga malorum hominum,
Improba pestiferi fugam commercia coetus.
Omnia summo animi conatu, proq; uirili.
Studium pietatis.

Atq; huc incumbam neruis ac pectore toto.
Ut magis atq; magis superet mea gratia, uirtus,
Augescatq; piæ diuina scientia menti.

Oratio,

Orabo, superosq; precum libamine puro
Placare adnitar, cum tempore sedulus omni.
Tum uerò eximie, quoties lux festa recuret.

Frugalitas victus.

Frugales epulæ semper, mensæq; placebit
Sobria mundities, & auari nescia luxus.

Ieiunium.

Seruabo reuerens, quoties ieiunia nobis
Indicit certis Ecclesia sancta diebus.

Mentis custodia:

Sancta uti sunt mihi secreta penetralia mentis,
Ne quid eo subeat fœdamue nocensue studebo.

Linguae custodia.

Ne temere iuret, ne unquam mendacia promat.
Turpia ne dictu dicat mea lingua cauebo.

Ma-

CHRISTIANI HOMINIS.

Manus custodia.

A furto cohibedo manus, nec ad ulla minuta
Viscatos mittam digitos, & si quid ademptum
Cuiquam erit, id Domino proberabo reddere iusto.

Restitutio rei fortè repertæ.

Id quoq; restituum si quid mihi fortè repertum est,
Me penes haud patiar prudens aliena morari.

Amor Proximi.

Non secus atq; mihi sum charus, amabitur omnis
Proximus, est autem (ni fallor) proximus ille.
Quisquis homo est, ac sicut amor referatur amici
IN CHRISTVM, vitamq; piam, ueramq; salutem.
Huic igitur fuerit quoties opus atq; necesse,
Sedulus officio corpusq; animumq; iuuabo.
Vt mihi succurri cupiam, si forsitan egerem.
Id tamen in primis præstabo utriq; parenti,
Per quos corporeo hoc nasci mihi contigit orbe.
Tum præceptori, qui me erudit, instituitq;
Morigerus fuero, ac merito reuerebor honore.
Ac rursus dulcisq; scholæ, studijq; sodales
Semper (uti par est) sincero amplectar amore.

Assidua confessio.

Si quando crimen fuero prolapsus in ullum,
Protinus enitar, pura ut confessio lapsum
Erigat, ac iusta tergatur noxia poena.

Sumptio corporis Christi in vita.

Ast ubi sacrati me ad corporis atq; cruoris
Coelestes epulas, pietasq; diesque uocabit.

Illotis

INSTITVTVM.

Illotis manibus metuens accedere, pectus
Ante meum, quanta cura studioq; licebit,
Purgabo maculis, uirtutum ornabo nitellis.

Morbus.

Porro ubi fatalis iam terminus ingruet æui,
Extremumq; diem cum morbus adesse monebit,
Mature Sacramentis me armare studebo,
Atq; his muneribus, quæ Ecclesia sancta ministrat
Christigenis, reteget confessio crimina uitæ
Sacrificio, sumam Christi uenerabile corpus.

Mors.

Quod si uicinæ propius discrimina mortis
Urgebunt, suplex accersam qui mihi rite
Oblinet, ac signet sacro ceromate corpus.
Atq; his præsijs armatus, sicuti dignum est
Christicola, forti ac fidenti pectore, uita
Decedam, bonitate Dei super omnia fretus.

Hoc fac & uiues.

ERASMVS LECTORI.

Hunc libellum denuo contulimus cum Græcis. Depre-
hendimus unam abesse sententiam, sed quæ nobis es-
set suspecta, tanq̄ nota, Adiecimus tamen addita nota, ne
quis existimaret casu omissam, cum uulgatis exemplari-
bus habeatur. Rursum alibi Rodolp. Ἰουχῆο legisse uide-
tur, ubi Græci codices excussi τυχῆο habent.

RODOLPHVS AGRICOLA IOANNI
Agricolæ suo fratri S. D.

Ni

EPISTOLA NVNCVPATORIA.

Nihil habeo, mi frater, quod uel ego aptius tibi pro nostra necessitudine (qui frater sim tuus) afferre possim, uel tu potius pro tua etate (ut qui prima iuuentæ spacia ingrederis) ex me expectare debes, quam ut undicumq; possim, ea tradam tibi, quibus & eruditione ornator, & uita melior euadas. Idq; dignum studijs meis, dignum amore nostro arbitror munus, ea parare tibi, quorum usus nō tempore incercidat, non casibus obnoxius sit. Sed quemadmodum natura perpetuo nos deuinxit pignore, ita illa quoq; quæ à me accipis, solida perinde sint, perpetuoq; tibi adiumento futura. Quod si pulchrè apud Poëtam ille monuisse filium uidetur, qui inquit:

Disce puer uirtutem ex me, uerumq; laborem,
Fortunam ex alijs.

Et ille quidem, cuius omnis conatus pendeat ex fortuna, omnis ad fortunam labor dirigabatur, nō immeritò uirtutis ego tibi hortamenta colligam, qui uitam hactenus eius impendij studijs, quæ uera, certissimaq; ad uirtutem ducunt uia, quæq; in rebus humanis quid expetendū sit, quid fugiendum, quid rectè secusue fiat, ueluti in speculo conspicientium nobis considerandumq; proponunt. Cum sint autem permulta, quæ ad uitæ pertineant institutionem, Græci Latinisq; literis conscripta, egregia in primis & admirabilis isocratis ad Demonicum. Parænesis mihi uidetur. Ea enim suauitas est dicendi, is ornatus, & (ut ita dicam) sculptura orationis, tanta præterea maiestas, utilitas, decor præceptorum, ut si quemadmodum pugiles meditados quosdã nodos nexusq; habent, quibus in certamina subitò,
uel

N V N C V P A T O R I A .

uel non cogitantes etiam utantur, ita nos quoque oportet ab
 certa quaedam, & ad manum posita uitae habere praecipua,
 quae omnes nostras uelut ad filum dirigant actiones, quo-
 rum tenax infixae mentibus nostris memoria, recti nos li-
 mitem egredi ubique; uetet hic libellus aptus, uel maxime ad
 hanc rem, atque accommodatus mihi uidetur. Eum itaque in
 Latinum sermonem e Graeco conuerti, rem scrupulosam
 conatus, ut numeros quoque, quorum ille fuit obseruantissi-
 mus, & schemata, uel (ut nos dicimus) exornationes orati-
 onis, quoad possem imitarer. Per similitudinem enim cadentia et
 desinentia, & aequata, & contra posita, & reliquos id ge-
 nus ornatus, uoluitur oratio. Quorum ut studiosus, prae-
 cipue Gorgias Leontinus praecipuus ipsius, alijque aetatis illi-
 us sophistae fuerunt, ita diligentior ipse, ut secuta ipsum,
 non affectata uiderentur. Hunc ego legendum tibi etiam
 atque etiam, & ad uerbum quoque ediscendum censeo, sem-
 perque uelut ante oculos tanquam regulam quandam uitae
 quae praecipuum habendum, ita fiet, ut non solum instruat
 os tuum, uerum animum quoque emendet. Quemadmodum
 enim ad doctrinam praecipuum est intelligere, quae legas,
 ita ad uirtutem maximum, facere quae intelligas.

ISOCRATIS AD DEMONICVM PA-
 rænesis, per eruditissimum uirum Rodolphum
 Agricolam e Graeco in Latinum ser-
 monem traducta.

IN multis Dominicae rebus, multum inuenimus distan-
 tes bonorum mentes, atque malorum cogitationes, mul-
 to uero maximum accepere discrimen circa uisum

G

Conue-

ISOCRATIS AD DEMONICVM.

consuetudinē uitæ. Hi enim præsentēs solum amicos uene-
 rantur, alijs eos quoq; qui longe absunt, beneuolentia pro-
 sequuntur, Ac meliorum quidem amicitias, tempus exiguum
 dissoluit, at bonorum ne omnis quidem æui tractus, extin-
 guit. Quum putem igitur eos, qui gloriam expetunt, quiq;
 suos eruditioni conatus destinant bonos, & nequaquam malos
 decere sectari, hanc orationem dono tibi misi, iudicium er-
 ga te beneuolentiæ, signumq; cum Hipponico familiarita-
 tis. Decet enim liberos quemadmodum facultatem, ita ami-
 citiæ quoq; paternæ hereditatem suscipere. Video autem
 & occasionem nobis conuenientē, & præsentis nos oportu-
 nitatem temporis adiuuantem. Tu enim erudiri cupis, e-
 go erudire alios annitor, tu sapientiæ studio adhuc teneris.
 ego deditos, illi recta uia deduco. Quicumq; autem adhor-
 tatorias ad amicos suos orationes conscribunt, pulchrum
 illi quidem opes assumunt, non tamen circa id, quod est in
 philosophia præstantissimum, laborant. Qui uero adole-
 scentibus præmonstrant, non ea quibus uehementiam in do-
 cendo consequantur, sed quo pacto uita moribusq; industrij
 fiant, tanto magis, quam illi audientibus profunt, quantum
 interest, quod illi ad sola ipsos uerba confirmant, hi uero
 ipsorum quoq; facta emendent. Quamobrem nos non exer-
 citationem tibi parantes, sed institutionem tibi scribentes,
 pergemus nostri te consilij participem facere, quas res
 oporteat adolescentes desiderare, & quæ rursus opera ui-
 tare, qualibus item hominibus se coniungere, & quomodo
 suam ipsorum uitam instituere. Quicumq; enim uitæ cura
 sum hoc itinere fecerunt, hi soli ad ipsam uirtutem inge-
 nue

nue adire potuerunt, qua non res honestior, non constan-
 tior est ulla. Pulchritudo enim uel ualetudine perit, uel
 tempore flaccescit, Diuitiæ uitiorum sunt potius, quam in-
 tegræ ministræ, facultatem nempe desidiæ præbentes,
 & ad uoluptatem iuuenes excitantes. Robur prudentiæ
 coniunctum profuit, sine illa uero sæpius eum, qui id habet,
 offendit, & corpora quidem eorum, qui se exercent, ador-
 nat, industriam uero mentis obscurat. Virtutis autem pos-
 sessio, quorum bona fide mentibus ipsa coaluerit sola con-
 senescit diuitij potior, utiliorq; generis splendore, quæq;
 fieri nequeunt ab alijs illa suis uiribus subdens, & multi-
 tudini metuenda, constanter expectans desidiæ, dedecus,
 laborem, laus comitatur. Hoc cognitu perfacile est ex glo-
 ria certaminum Herculis, operumque à Theseo gestorum,
 quibus morum præstantia tantum laudis insigne operibus
 adiecit, ut omnis temporum posteritas rebus quas gesse-
 runt, effundere nequierint obliuionem. Sed & tu quoque
 memor patris tui uiuendi secte, nonne habebis pulchrum
 ad domesticum eorum, quæ à me tibi dicentur, exemplum.
 Neque enim parui uirtutem faciens, neque socordiæ de-
 ditus egit ætatem, sed corpus laboribus exercebat,
 animo periculum subibat, neque extra modum diuitias
 expetebat, sed præsentibus quidem fruebatur bonis uelut
 mortalis, gerebatque curam futurorum uelut immortalis.
 Neque uero contempte uitam instituerat, sed elegans erat
 & magnificus, simulq; expositus amicis. Impensius lauda-
 bat officio ipsum prosequentes, quam generis sibi necessi-
 tudine

ISOCRATIS AD DEMONICVM.

tudine deuinctos. Persuadebat enim multo ad amicitiam
 efficaciorē esse naturam lege, mores genere, electionem
 necessitate. Tempus in presentia nos deficeret, si omnes
 illius actiones enumerare pergamus, exacteque de illis no-
 bis alio erit loco differendum, Nunc signum quoddam Hip-
 ponici sustulimus naturæ, ad quam uelut exemplar uitam
 formes oportet, legemque tibi mores illius putes, et imitatio-
 nem te æmulumque uirtutis paternæ præbeas. Turpe namque
 fuerit pictores pulcherrima quæque exprimere animantium
 et liberos non imitari, industriam parentum. Existimes
 autem nullum ita pugilem contra aduersarios suos decere
 meditari, sicut te considerare, quo pacto cum patris tui ra-
 tione uiuendi decertes, fieri autem non potest, ut animum
 quisquam taliter formet, nisi multis ante honestis que præ-
 ceptis fuerit expletus, Corpora namque moderatis labori-
 bus, animis uero honestis actionibus roboratur. Experiar
 igitur, breuiter tibi ea exhibere, quibus obseruandis in uia
 plurimum mihi uidearis uirtutibus additurus, et gloriam
 cunctos apud homines consequuturus.

Primū quidem pie diuina colas, non solum sacrifi-
 cans, uerumetiam quod iuraueris præstans. illud e-
 nim affluentiae opum est signum, hoc morum probitatis
 iudicium. Numerare semper quidem, præsertim quod ciui-
 tas, sic enim simul uideberis sacra Deo facere, legibusque ob-
 temperare.

Talem te exhibeas erga parentes, quales exhibere se
 tibi uoles ex te progenitos.

Firma

PARAENESIS.

Firma exercitationibus te corporis, non ijs quæ robori, sed quæ sanitati conducunt. Id assequeris si desinas laborare, tolerando adhuc labori officiens. Neq; in risum proclius esse uelis, neque in uerba confidens, illud enim stulti est, istud furentis, Quæ facta turpia sunt, ne dicta quidem putes honesta.

Fac assuescas non tristis esse, sed cogitabundus. Propter illud enim ferox, propter hoc prouidus esse crederis.

Putes in primis te decere modestiam, pudorem, iusticiam, temperantiam. Istis enim omnibus contineri probitas adolescentum uidetur.

Neq; latiturum, te si turpe quippiam feceris speres, ut enim alios cæles, te ipsum tamen conscium habebis.

Deum time, parentes honora, amicos reuerere, legibus obedi, uoluptates sectare, gloria iunctas, oblectatione enim cum honestate nihil est melius, sine illa uero nihil est peius.

Obtrectiones diuites tamesi fuerint falsæ, uulgus enim ueritatem ignorat, opinionemque potius spectat.

Sic facito cuncta, ueluti neminem celaturus, tamesi enim parumper occultes, postea tamen detegeris.

Plurimum tibi opinionis adiungens, si appareat ea te non facere, quæ si fuerint ab alijs facta, reprehendas. Si cupide didiceris, multa quoque disces, quorum habes doctrinam, ea meditationum custodias curis, at quæ nescis, ea perceptis adiunge doctrinis.

ISO CRATIS AD DEMONICVM.

Aequè namq; turpe est, cum qui utilem audit orationem non addiscere, & cui datur ab amicis munus aliquod non recipere.

Vitæ ocium studio præcipiendæ eruditionis impende, sic enim difficulter ab alijs inuenta, facile tibi percipere continget.

Putâ multitudinem præceptionum multis opibus esse potiozem, istæ enim celeriter dilabuntur, illæ in omne per=manet tempus. Sola enim uerum omnium immortalis est sapientia.

Ne pigeat longius facere iter ad eos, qui conducibile se aliquid docere profitentur. Turpe namque fuerit mercatores tanta transire maria, quo cumulationes suas opes efficiant, adolescentes uero ne terra quidem sustinere proficisci aliquo, quatenus meliorem suam faciant mentem.

Moribus fac ut sis comis, uerbis autem affabilis. Est autem comitatis benigne obuios appellare, affabilitatis familiariter cum ipsis uerba communicare.

Benignum te præbeas cunctis, optimis autem utaris, sic & illis inimicus non eris, & istis amicus fies.

Neq; crebro conuenias eosdem, neq; diu cum eis agas de eisdem. Societas enim est omnium.

Exerce spontaneis te ipsum laboribus, ut adactos quoq; perferre queas.

A quibus turpe est animum uinci, eorum omnium temperentiam exerce, lucri, iræ, uoluptatis, doloris. Id autem
continua

PARAENESIS.

continget, si lucrum putaueris id, quo gloriam augeas, non quo diuitijs addas.

In ira, si talis sis aduersus peccantes qualis delinquenti tibi esse alios uelles. In iucundis, si turpe putaueris seruis te tuis imperare, uoluptatibus uero seruire. In aduersis, si alienas respicias calamitates, tibiq; quod homo sis, in memoriam subinde deducas.

Verborum magis, quam pecuniarum deposita tuere, decet namque uiros iureiurando se fideliores prestare.

Consentaneum puto perinde malis non credere, quemadmodum fidem bonis habere.

Quæ nolis efferrī, nemini dixeris, nisi tantundem expediat ea tacere, & tibi dicenti, & illis qui audierunt.

Iurandum adactum, propter duas accipito causas uel ut teipsum turpi crimine exoluas, uel ut amicos tuos in magnis periculis serues, pecuniarum autem gratia nullum numen iuraueris. Videberis enim alijs peierare, alijs pecuniarum cupidum esse.

Nullum fac amicum, nisi exploraueris ante, quo pacto prioribus sit usus amicis. Spera namq; ipsum erga te futurum talem, qualis & erga illos fuit.

Tarde fies amicus, factus autem, da operam ut permanas. Tantundem enim dedecoris est, & nullum amicum habere, & crebros subinde amicos mutare.

Neq; cum damno amicos probes, nec inexpertus ipsorum esse uelis. Hoc autem facies, si & cum nullis indigeas, te similes indigere, & illa quæ uulgari nihil referat, ue-

ISOCRATIS AD DEMONICVM.

luti occultanda concredas, deceptus enim opinione nihil offendes, non deceptus, moras illorum rebus fictis nosces. Amicos proba, & ex uita aduersitate, & ex periculis societate. Aurum enim igne perspiciamus, amicos uero inter aduersa cognoscimus.

Amicis hoc pacto uteris commodissime, si non ut ab eis rogeris, expectes sed pollicens ultro ipsis in tempore succurras.

Aeque putes turpe, & ab inimicis superari iniurijs, & ab amicis superari beneficijs. In familiaritate proba, non solum malis tuis indolentes, uerumetiam bonis non inuidentes. Multus enim, qui cum infelicibus mœrent, prosperitatis illorum inuidia torquet.

Absentium amicorum fac memineris apud præsentes, ut rationem etiam istorum quoque absentium habere uidearis.

Circa uestitum elegans, non splendidus esse uelis. Est autem elegantis quidem magnificum, splendidi uero esse profusum. Ama rerum non immensam possessionem, sed moderatam perfruitionem.

Contemne diuitiarum studio occupatos, atq; ijs quæ habent, uti nescientes. Simile namq; contingit illis, quod equum possidenti bonum, & æquitare nescienti.

Annittere diuitias tibi, pecunia scilicet atque possessiones apparare. Sunt autem pecunie illorum, qui rectè ipsis frui sciunt, possessiones qui ipsis uti queunt.

Dilige quas habes facultates, duas ob causas, ut &
magnum

PARAENESIS.

magnum aliquid damnum resarcire, & amicis probis laborantibus possis opem ferre, ad reliquum uitæ usum non plus æquo, sed moderate istas concupisce. Amplectere quidem præsentia, quærasq; meliora.

Nulli calamitatem exprobaris, communis enim est fortuna & futurum incertum.

Bonis benefac, honestus enim thesaurus est gratia, quæ à bono uiro debetur.

Si malis beneficia, simile tibi continget, quod qui alienos canes pascunt, illi enim danti, sicut temere occurrenti allatrant, mali quoque eos qui profunt sicut qui nocent similiter offendunt.

Adulantes auersare, verinde atq; fallentes, utriq; enim cum eis fides habetur, iniuria afficiunt eos, qui sibi crediderunt.

Si amplexus fueris amicos, qui ad pessima gratificantur, non habebis unquam, qui tibi ad ea quæ sunt optima sequendum obsistent.

Comem te præbeas eis, quibus cum conuersaris, & non insolentem. Superborum enim fastum uix serui quoq; perferent, at morum comitatem cuncti benigniter accipiunt.

Eris autem comis, si neque iurgator sis, neque implacitus, neque cum omnibus contendas, neque iræ eorū, cum quibus agis, celeriter accurras, neque si iniuste quidem fuerint irati, sed efferuescentibus concedas, deinde ipsos ubi relanguerit ira, reprehendas, neq; inter ridicula serijs, neq; inter seria ridiculis gaudeas. Intempestiuum enim ubiq; est

ISOCRATIS AD DEMONICVM

molestum. Neque ingratis in gratiam in eas, quod multis euenit, qui faciunt quidem, sed egre tamen amicis inseruiunt. Neque cupidus fueris, uel culpandi, quia graue est, uel castigandi, quia est acerbum.

In primis caue tibi a potandi consuetudine, quod si quando tulerit tempus ante ebrietatem surge, cum fuerit mens uino corrupta, patitur idem quod currus solent, qui suos effunderunt aurigas. Illi namque nullo ordine (suis destituti rectoribus) feruntur. Animus quoque plurima peccat ratione subuersa.

Immortalia sentias, magnitudinem animi præ te ferendo, mortalia uero moderata presentibus perfruendo.

Tanto modestiam meliorem immodestia putes, quantum est, quod alia quidem omnia peruerse facta lucro sunt eis, qui alia admittunt, sola autem immodestia damno afficit eam habentes, plerumque enim quos uerbis offenderunt, illis rebus poenas luunt.

Quorum conciliare tibi amicitiam uelis, boni quippiam de eis prædices apud illos, qui sunt renunciaturi. Principium enim amicitiae laus est, inimicitiae uituperium.

Quum consulis, præterita sumus in exemplum futurorum, latens enim ex eo quod apertum est, expeditissime poteris cognoscere.

Delibera diu, celeriter uero confice quod decreuisti.

Optimum puta contingere nobis a Deo prosperitatem, a nobis ipsis prudentiam.

Quis

PARAENESIS.

Quibus de rebus libere proloqui te pudet, uis que cum amicis aliquibus de eis communicare, uerbis uelut de alieno negotio utere. Sic enim & illorum sententiam nosces, teq; ipsum haudquaquam manifestum reddes.

Quum semper tuis rebus aliquem in consilium tibi assumes, considera primum quo pacto suas ipse res gessit. Qui enim male administravit suas, nunquam bene consulat in aliens.

Ita poteris maxime ad consulendum excitari, si calamitates, quas adfert temeritas, spectes. Sanitatis namque tunc præcipue curam habemus, cum ualetudinis aduersæ dolorem recordamur.

Regum imitare, mores illorumq; uitæ rationem sectare, uideberis enim amplecti illos, uel æmulari. Itaq; apud multitudinem tibi maiorem continget laudem assequi, & constantiore regum beneuolentia perfrui.

Opsequere legibus, quas Reges statuunt, firmissimam tamen legem mores illorum putes. Sicut enim qui rempublicam gubernat, opus habet populum obseruare, ita sub principatu uiuentem, maxime regem decet honorare.

Magistratu præditus, nemine ad obeunda ministeria malo utere. Quæ enim ille deliquerit, eorum in te culpa refertur.

Ex publicis administrationibus abeas, non opibus cumulatior, sed gloria honestior. Multis enim opibus præstantior est multitudinis laus.

Nullam

ISOCRATIS AD DEMONICVM.

Nullam rem inhonestam, neq; dictu, neque facto, iuueris. Videberis enim ipse talia facere, qualia facientes alios tue-
ris. Sic te compara, ut alijs superior esse possis, sis tamen
æquo contentus, ut iusticiam uidearis expetere, non pro-
pter imbecillitatem, sed propter æquitatem.

Elige iustam potius paupertatem, quam diuitias iniu-
stas. Tanto enim præstantior est opibus iusticia, ut illa so-
lis diuitibus prosint, hæc uero defunctis etiam gloriam
præstet, & ille passim improbis contingant, hæc malis
prorsus fiat inaccessa.

Neminem tibi iunxeris eorum, quibus iniusticia lucra
est, sed potius eos, qui propter iusticiam ferunt iacturas.
Iusti enim etsi nulla alia re superent iniustos, honesta ta-
men spe ipsos antecellunt.

Omniū curam gere, quæ ad uitam pertinent, maximeq;
omniū prouidentiam tuipsius exerce, maximum enim
minimo est, mens bona in humano corpore.

Operam da, ut sis corpore laborum patiens, animo
sapientiam appetens, ut illo perficere possis decreta, hoc
decernere facienda.

Quicquid dicturus es, prius ad animum tuum expen-
de. Multorum enim cogitationem lingua præcurrit.

Putare rerum humanarum nihil esse firmum, ita nec in
prosperis leticia gesties, ne in aduersis dolore concides.

Duo tibi tempora ad dicendum deputa, uel cum sint
aliqua de quibus exploratum habeas, uel de quibus dicere
est

PARAENESIS.

est necesse. In solis enim istis potior est silentio sermo, in reliquis melius fuerit tacere quam loqui.

Gaude cum tibi contigerint bona, moderateque dole, ubi inciderint mala, neutrius tamen animi, in alijs esse uelis manifestus, absurdum est enim reconditas in domibus opes asseruare, & cogitationem in propatulo positam circumferre.

Magis dedecus uites, quam periculum. Oportet enim malis formitabilem esse finem uitae, probis uero uitam cum turpitudine coniunctum.

Conare imprimis uitam in tuto collocare, quod si tamen contigerit in periculum te deuocari, quare in bello salutem cum honesta opinione, non cum pudenda fama. Mori namque cunctis prouidentia decreuit, sed honeste uita decedere, id bonis tantum uiris proprium natura concessit.

NEC mirum tibi uideatur, si multa quae diximus haudquaquam praesenti tuae conueniunt aetati. Non enim id me latebat, sed statu eadem opera & praesentis uitae consilium tibi proferre, & futuri temporis monita relinquere, quae quanto tibi sint usui futura, facile cognosces, qui uero tibi cum beneuolentia consulat, difficiles consequeris. Ut ergo reliqua non ex alio requiras, sed hunc uelut ex arario proferas, decreui nihil eorum praetermittere quaecumque tibi possem in consilium afferre. Gratiam autem habeo Deo ingentem, si, quam de te accipi, non me fallat opinio. Plerosque enim uidemus, cibus iucundissimis potius quam saluberrimis delectari, ita seducuntibus a uero, amicis potius accedere, quam illis, qui ad melio-

ISOCRATIS AD DEMONICVM.

meliore hortentur. Te uero puto contra instituisse perge-
 re, iudicium mihi tuum circa reliquum uitæ cultum indu-
 striam sumens. Qui enim rectissima sibiipſi agere indicit,
 consentaneum est eum aliorum ad uirtutem exhortanti-
 um munita non segniter amplecti. Præcipue excitauit te,
 ut rerum honestarum amore tenearis, si perspexeris, quod
 ex ijs uoluptates, per quam legitime habemus. In socordia
 namq; satiandarumq; libidinum studio, continuo sunt la-
 bores uoluptatibus adiuncti, enixus uero ad uirtutem co-
 natus, modestaq; uitæ institutio, synceras semper certio-
 resq; referunt oblectationes. Et ille quidem gauisi pri-
 mum postea dolemus, hic post laborem uoluptates capi-
 mus. In cunctis autem rebus non ita principij meminimus,
 quemadmodum exitus sensu mouemur. Plurima enim in
 uita non propter res ipsas agimus, sed consequentium gra-
 tia elaboramus. Cogita autem quod malis conuenit passim
 quicquid obuium est agere. Hanc enim protinus uitæ sibi
 regulam præscripserunt. Bonos uero oportet nequaquam
 uirtutem negligere, uel in multorum incurrere reprehen-
 siones. Cuncti enim non perinde oderunt eos, qui se sal-
 unt, sicut qui probus esse iactant, nullaq; in re uulgo sunt
 perferendi. Rectè quidem. Nam si eos, qui solis uerbis frau-
 dem struunt improbamus, quomodo eos, qui tota aberrant
 uia, non aspernandos putabimus? meritoq; credimus istos
 non solum in seipsos delinquere, sed & animi sui esse pro-
 ditores. Ipse enim opes illis gloriamq; & amicos pepere-
 runt, illi uero seipsos indignos hac sua felicitate fecerunt.
 Quod si oportet eum qui mortalis sit, scrutari coniectura
 cœle-

PARAENESIS.

caelestium mentem, arbitror in familiarissimis suis maxime ostendisse, quomodo bonis sint malisque, affecti hominibus. Iupiter enim Herculem & Tantalum genuit, quemadmodum fabulae tradunt, cunctique credunt, & illum quidem propter uirtutem immortalitate donauit, hunc propter improbitatem grauissimis calamitatibus oppressit. Quibus utendum exemplis expetere decet honestatem, & non modo his quae nos diximus, sed ex Poetis pulcherrimum quodque ediscere & reliquos eruditos, sic quid dixerunt utile scrutari, quemadmodum enim uidemus apem omnibus flosculis insidentem, & de uno quoque optima carpentem, ita oportet, qui uitae disciplinam expetunt, nullius rei rudes esse, & undique quae sunt utilia colligere. Vix enim quis sine hac diligentia naturae poterit errata superare.

FINIS.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher.

Faint text, possibly a section header or a specific line of text, also appearing to be bleed-through.

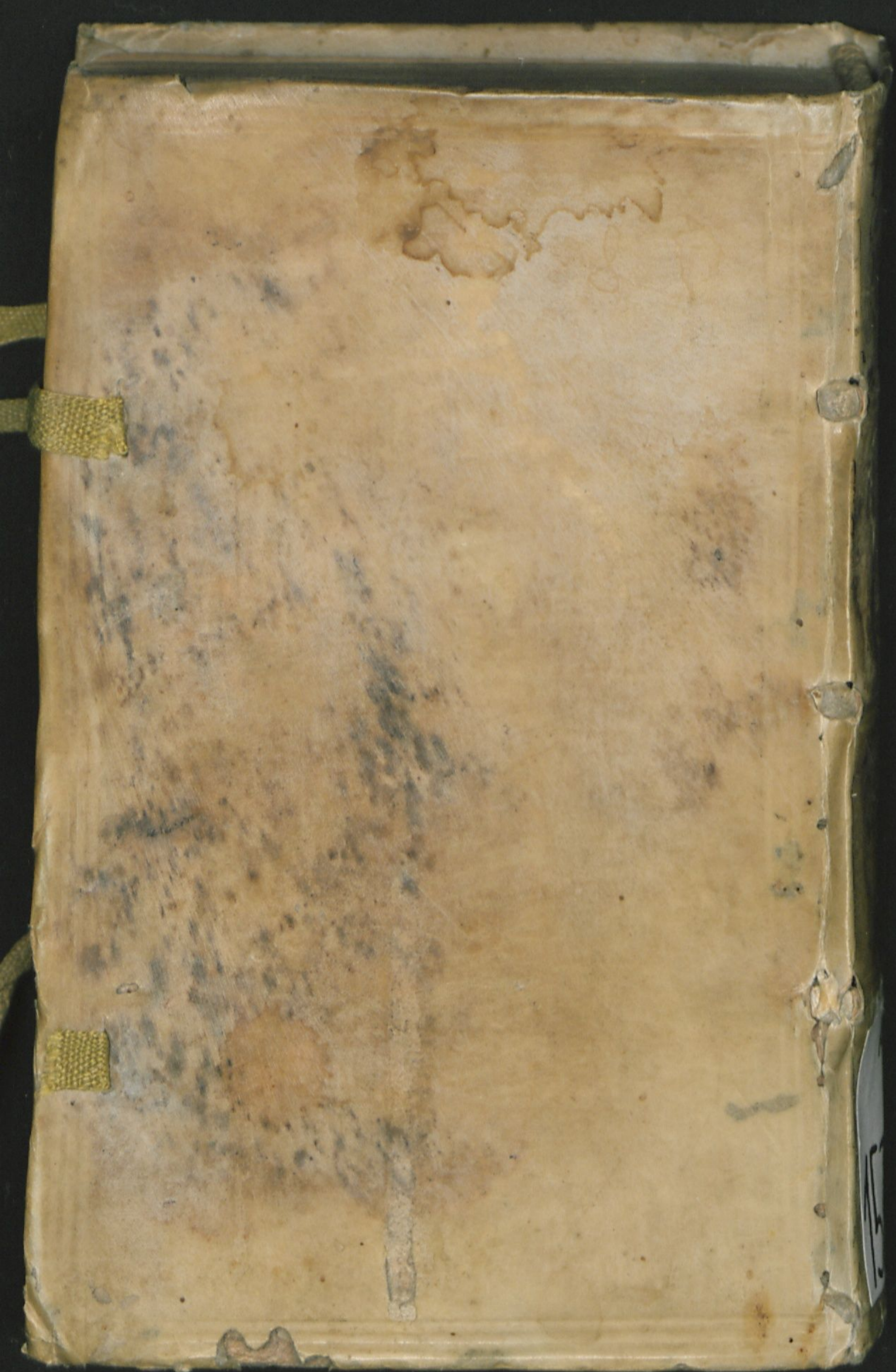
153610
AB: 153610

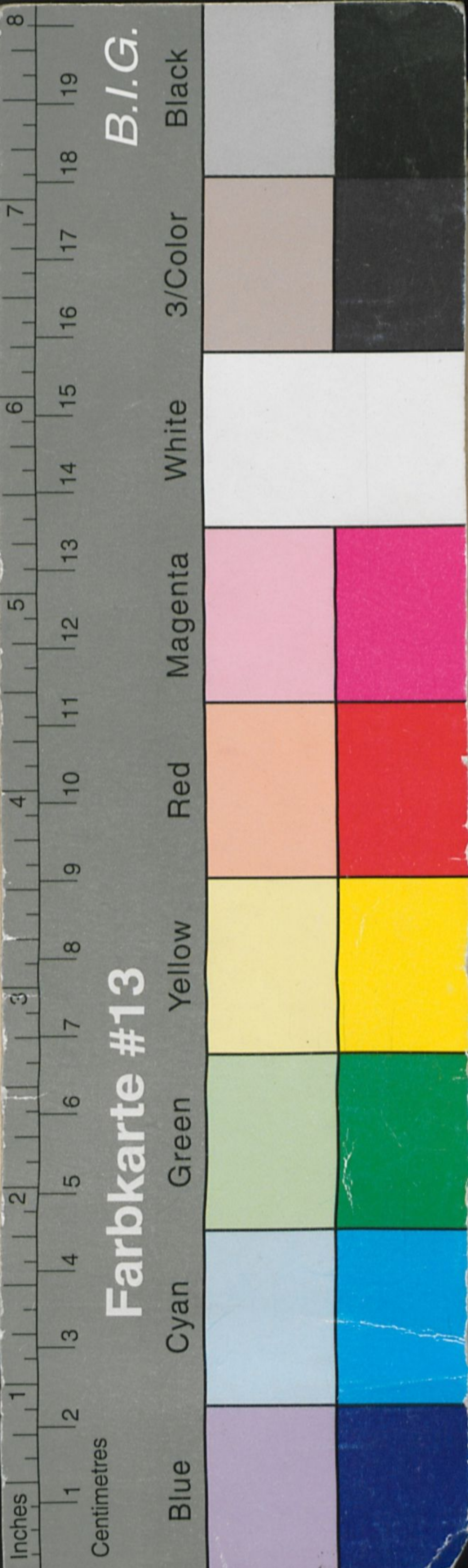
ULB Halle
002 168 162

3

5b

CATONIS
DISTICHA MORALIA,
CVM SCHOLIIS
AVCTIS ERASMI
ROTHERODAMI.

APOPHTHEGMATA
GRAECIAE SAPIENTVM
interprete Erasmo.

EADEM PER AVSONIVM
cum scholijs Erasmi.

MIMI PVBLIANI CVM EIVSDEM
scholijs auctis recogniti.

INSTITVTVM HOMINIS CHRISTIANI
*carmine per eundem Erasmus
Roterodamum.*

ISOCRATIS PARAENESIS AD DEMONICVM,
*denuo cum Graecis collata, per
Erasmus Roterodamum.*

*A mendis pluribus, quibus scatebant,
uendicata.*

MVLHVSII
Excudebat Georgius Hantzsch, Anno
M. D. LXXI.